

אשיוחה בקב"ך

שיחות מפי
הרב אורן נזרית שליט"א

שבת
הגדול'

אשיחה בהקיד

שיחות מפי הרב אודן נזרית שליט"א

מתוך סדרת הספרים אשיחה בחקיק (ה' כרכים)
ניתן להשיג בטלפונים 0509013000, 0506491414
למעוניינים ניתן לקבל השיחה במייל toraoren@gmail.com

תוכן הענינים

ג	ישועה מכח 'הקרת הטוב'.....	ג	"אם על תודה יקריבנו" - ארבעה צריכים להודות.....
ד	"הגומל להיבים טובות".....	ג	חובת השעבוד - כערך חובת ההודאה.....
ד	הזכרת קשי השעבוד - לבנות תחושת מחיבות.....	ד	המודה לה' - זוכה לישועות נוספות.....
ז	"כאלו הוא יצא ממצרים".....	ה	הודאה לבזרא גם על הפקטים הקטנים.....
ז	על נסיד שבכל יום עמנו.....	ו	הודאה מרבה על נסי 'שבת הגדול'.....
ז	על הכל יש להודות.....	ו	'שבת הגדול' - מעלת מסירות נפש.....
ז	"להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות".....	ז	"ברצות ה' דרכי איש".....
יה	מציאותו של חסיד קדוש.....	ח	זכות התורה בגאולת מצרים.....
יה	"מי חכם וישמר אלה".....	ח	גם השעבוד עמנו - לטובתם של ישראל היה.....
יה	"ויתבוננו חסדי ה'".....	ט	טוב להודות ונאה לומר.....
יט	המחשת הטובה והישועה.....	י	חתימתו המיוחדת של ה'חסד לאברהם'.....
יט	עמק מעלת 'הסומך גאלי לתפלה'.....	י	ה' נסי - חיים כפוסים.....
כא	שלשת השלבים המביאים לעבודת ה'.....	יא	'הקרת הטוב' ככבשונם של גדולי ישראל.....
כא	"לא אמות... ואספר מעשי יי".....	יא	יחיד ממהה ב'הקרת הטוב'.....
כב	פתק של 'הקרת הטוב'.....	יב	הקרת הטוב - מהותו של היהודי.....
כג	'ערב הפסח שענה את חיי'.....	יב	ברכה מתוך 'הקרת הטוב' - פועלת יותר.....

ניתן להקדיש פרשיות לברכה והצלחה ולעילוי נשמת זכיו"ב
לפרטים ניתן ליצור קשר בטל: 0509013000, 0506491414

אשיחה בחקיד

שיחה לפרשת צו ול'שבת הגדול'

חייב הכרת הטוב

חיים ראשי תבות חיבוש, ים, יסורין, מ'מדבר.

מהלכה זו, אנו לומדים יסוד חשוב, אשר אמור להקיף כל רגע בחיי היהודי, והוא הצורך להודות ולהפיר טובה לה' ותברך על כל הטוב אשר גמלנו. ואמנם ההלכה של 'קרנן תודה' ו'ברכת הגומל', נתפרשה רק ביחס לארבעה אלו, כי במקרים הללו ההודאה לבורא נושאת אפי של חיוב גמור. אולם 'הכרת הטוב' לבורא, כהנהגה ראויה וכמדה טובה שצריך לדבק בה האדם בימי חייו - שיכת בכל יהודי.

חובת השעבוד - בערך חובת ההודאה

וכתב רבנו בחיי ב'חובות הלכות' (פתיחה לשער עבודת האלהים) שעל כל אדם מוטלת חובה להודות לבורא ותברך על שהיטיב עמו. ולא זו בלבד, אלא לפי ערך גדל הטובה שקבל, כף צריך להיות משעבד, דהינו שאם ייחד עמו הקדוש ברוך הוא טובה יתרה על שאר בני אדם, אזי צריך אף הוא ליחד מעצמו עוד עבודה לעבודת ה' ותברך, יתר על שאר בני אדם.

וכן כותב הרמח"ל ב'מסלת ישרים' (פרק ח): "ואמנם, מה שיוכל להגביר ההתעוררות לקניני מדת הזריזות בעבודת הבורא, הוא ההסתכלות ברב הטובות, שהקדוש ברוך הוא עושה עם האדם בכל עת ובכל שעה, והנפלאות הגדולות שעושה עמו מעת הלדה עד היום האחרון, כי כל מה שירבה להסתכל ולהתבונן בדברים אלה, הנה ירבה להפיר לעצמו חובה רבה אל האל המטיב לו, ויהיו אלה אמצעים, שלא יתעצל ויתרפה מעבודתו".

בסיעמא דשמיא, נשתדל לדבר מעט מענין קדשת הזמן, 'שבת הגדול' - היא השבת שקודמת לפסח. וכמו כן, נתבונן בחיוב הכרת הטוב לבורא ותברך, אשר הוא הקטב המרכזי, שעליו נסבה עבודת 'ליל הסדר' הקדוש, הפא עלינו לטובה, במהלכו אנו מודים ומשבחים לה' ותברך על נסיו ועל נפלאותיו שעושה עמנו ועם אבותינו, הן בתקופה המפלאה של 'ציאת מצרים', שהראה הבורא את גדלו ואת ידו החזקה לעיני כל בשרשרת של 'נסים גלויים' היוצאים מגדר הטבע, והן על הנסים והנפלאות, שעושה לכלל ולפרט בסתר המרגה, בכל עת ובכל שעה.

"אם על תודה יקריבנו" - ארבעה צריכים להודות

בפרשתנו, כחלק מהעסוק בדיני הקרבנות, מבארת התורה את פרשת 'קרנן תודה' (ויקרא ז, יב) "אם על תודה יקריבנו...". ומבאר רש"י (שם) מי הם הצריכים להביא קרבן תודה, ועל מה ראוי להקרב: "על דבר הודאה על נס שנעשה לו, כגון יורדי הים, והולכי מדברות, וחבושי בית האסורים, וחולה שנתרפא, שהם צריכין להודות שכתוב בהם (תהלים קז כא - כב) יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם ויזבחו זבחי תודה".

לפי המבאר בדברי רש"י, ארבעה צריכים להביא 'קרנן תודה': יורדי ים, הולכי מדבר, אסיר שנשתחרר וחולה שנתרפא. ואף בקמינו משחרב בית המקדש ובטלו הקרבנות, תקנו חכמינו זכרונם לברכה ברכה מיחדת לאלו הארבעה במקום 'קרנן תודה' - היא ברכת 'הגומל לחיבים טובות', ורבנו הטור (או"ח סי' ריט) הוסיף רמז בזה: "וכל החיים יודוך סלה",

ולפי זה - נתן לבאר מה שמצינו בהגדה של פסח, מחלקת התנאים רבי יוסי הגלילי, רבי אליעזר ורבי עקיבא, במנין המכות, שבהן לקו המצרים על הים: יש האומר חמשים מכות, מאתים מכות, מאתים וחמשים מכות, ולכאורה, למאי נפקא מנה כמה מכות לקו המצרים? אלא רצו רבותינו להגדיל את עצם הנס - ואתו את חובת השעבוד שלנו, כי ככל שגדלה ההטבה - כך גדל ערך השעבוד שבצדה.

ובזה יבאר, שפאשר משה רבנו בא אל פרעה בדרישה לתת לעם לצאת ולעבד את ה', ופרעה מנסה להגביל את היציאה, בתחלה שהטף ישארו במצרים, ולאחר מכן מתעקש על הצאן והבקר, משה רבנו מזדעק בפניו (שמות י, ט-כ): "בנערינו ובזקנינו גלף בכנינו ובכנותנו בצאננו ובבקרנו גלף... וגם מקננו גלף עמנו לא תשארו פרסה...". ולכאורה: על מה התרדה הפל כף גדולה? ואף אם ישארו כמה ילדים או כמה בהמות, מה בכך?

אלא כידוע, עקר תכליתה של היציאה ממצרים היא עבודת ה' על הר סיני, כמאמר הפסוק (שמות ג, יב): "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על הקר הזה". ואם כן, ככל שיציאת העם תהיה ביתר שלמות, כך תגדל ערך חובת ההודאה, ועמה חובת השעבוד לבורא. ולכן התעקש משה רבנו שכלם ללא יוצא מן הכלל יצאו ממצרים, על מנת שיגיעו ישראל לשמחה ולהודאה מרבה, ובדרך זה - אף לחיוב השעבוד לאלקים, אשר נצטוו לעבדו.

המודה לה' - זוכה לישועות נוספות

ולא רק על הטובות הגשמיות צריך היהודי להודות, אלא עליו להתבונן בטובות הרוחניות, שזכה אותו הבורא, במה שזוכה לקבץ עתים לתורה, שבניו הולכים בדרך ה' ולומדים במוסדות תורניים, וכן העיר על זה הרב 'פלא יועץ' (ערך הלול): "ועל אחת כמה

וכמה ראוי להלל לה', האיש, אשר העדיף ה' טובו עליו בטובות הנפש, וזכה להיות חלקו מיושבי בית המדרש, וחננו חכמה ודעת. ועל הכל אם חננו ה' להיות שלם באיזה מדות טובות ולהפיר איזוהי דרך ישרה יותר מאחרים... וכן אם הזמין ה' לו איזו הצלה והצילו מן העברה - הן אלה טובות גדולות מכל חיי העולם הבא. ואם אמרו (ברכות לה, ב) בתפלת העמידה של מלך "ביון שפרע - שוב אינו זוקף", להורות הכנעה לפני ה' שהעדיף טובו עליו - כל שכן וקל וחומר - מי שהעדיף לו ה' טובות הנפש, כמה חייב להכניע ולומר 'קטנתי מכל החסדים'. כי אף זו מפת אלקים היא, וצריך להודות לו ולברך בשמו".

ומוסיף הפלא יועץ ומבאר, שעל אף שההודאה לבורא מחיבת השכל והמציאות, עוד מחק הבורא לתן שכר למי שמודה לו ומהלל לשמו, שיזכה לעוד טובות להודות עליהם: "ומכלל חסדי ה' ומשפטי ה' ישרים משמחי לב, שמה שאנו מברכים אותו ומהללים לשמו על הטובה שעושה עמנו - יערב לו, וה' יחשב לנו למצוה, ומקבלין עליה שכר. עד שאמרו (מדרש שוחר טוב יח, ו) שכל מי שנעשה לו נס ואומר שירה - הגה שכרו שעושים לו נס אחר, שנאמר (תהלים ג, כג) "זבח תודה... אראנו בישע אלהים", היש חף מתוק מזה? לכן: "הודו לה' כי טוב - כי לעולם חסדו".

ואכן, זוהי משמעות הפסוק שנקט הפלא יועץ בסיום דבריו (תהלים קז, א): "הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו", פאשר נודה לה' כי טוב על הנסים שנעשו לנו בעבר - אזי נזכה שעוד לעולם יהא חסדו עמנו, אף לעתיד.

ועל דרך זו אפשר לפרש הנאמר (תהלים קז, ח): "יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם", והנה אם 'יודו לה' חסדו' - יזכו שאף לעתיד יתמידו ונפלאותיו לבני אדם. וכן (שם צו,

ב): "שירו לה' בְּרָכוּ שְׁמוֹ בְּשָׁרוֹ מִיּוֹם לְיוֹם יִשׁוּעָתוֹ", זֶה תְּלוּי בְּזֶה, כַּאֲשֶׁר הָאָדָם מְשׁוֹרֵר לַה' וּמְבַרֵךְ אֶת שְׁמוֹ, הֲרִי מִתְבַּשְׂרֵת הַיִּשׁוּעָה מִיּוֹם אֶל יוֹם - גַּם בְּעֵתִיד יִזְכֶּה לְשַׁפַּע יִשׁוּעָה. וְכֵן (שְׁמוֹת טו, ב) "עֲזִי וְזַמְרַת יְהוָה וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה", וּכְבֹר הַעִיר רַשׁ"י שֶׁהִיא רְאוּי לומר 'וְהִיא לִי לִישׁוּעָה' לְשׁוֹן עֵבֶר, וְלֹא 'וַיְהִי' לְשׁוֹן עֵתִיד, אֲמָנָם פְּסוּק זֶה נִתֵּן לְבָאָר; בְּזִכּוֹת שְׁאֵנִי מְזַמֵּר לַה' עַל יִשׁוּעָתִי, אֲזַכֶּה לְיִיְהוּה לִי לִישׁוּעָה, יִשְׁפִיעַ עָלַי שְׁפַע חֲסֵדִים וַיִּשׁוּעָה בְּיָמִים הַבָּאִים. וּבְמוֹדִים דְּרַבְּנָן (סוּטָה מ, א): "כֵּן תַּחֲיִינוּ וְתַחֲנִינוּ, וְתֹאסֹף גְּלִיתִינוּ לְחִצְרוֹת קִדְשֶׁךָ... עַל שְׁאֵנוּ מוֹדִים לָךְ". דְּהִינוּ בְּזִכּוֹת שְׁאֵנוּ מוֹדִים לָךְ עַל הָעֵבֶר, נִזְכֶּה לְכָל הַנְּסִים הַלְלוּ בְּעֵתִיד.

הוֹדָאָה לְבוֹרָא גַם עַל הַפְּרָטִים הַקְּטָנִים

אֲמָנָם חָשׁוּב מְאֹד לְדַעַת, שְׁאֵין הַהוֹדָאָה לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֵׁיכֵת רַק כַּאֲשֶׁר נַעֲשִׂים לְאָדָם נְסִים וַיִּשׁוּעוֹת גְּדוּלוֹת לְמַעַלָּה מִן הַטְּבַע, אֲלֹא צְרִיךְ לְהוֹדוֹת אֶפְלוּ עַל דְּבָרִים קְטָנִים וּפְעוּטִים. וְכֵן אָמַר דּוֹד הַמְּלַךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם בְּתַהֲלִים (קטז, יב): "מָה אָשִׁיב לַה' כֹּל תַּגְּמוּלוֹהִי עָלָי", עַל כֹּל דְּבָר וְדְבָר קִטָּן וְגְדוֹל - אֲנִי מוֹדֶה לַה'. וְזֹאת, כִּי צְרִיךְ הָאָדָם לְצִיר בְּדַעַתוֹ כִּי הַכֹּל מֵאֵתוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּדַיּוּק בְּאוֹתָהּ מִדָּה, אֲלֵמָּלָא עֲזַרְתָּ ה' - אֵין הוּא יָכוֹל לְצִיאַת מִמֶּפֶתַן דְּלִתּוֹ, וּכְשׁוֹזְכָה לְעֲזַרְתָּ ה' - בִּיכְלִתּוֹ לְחִצּוֹת אֶף אֶת הַיָּם הַגְּדוֹל, וְאִם כֵּן מָה לִי הַכָּא, מָה לִי הַתָּם? וְאֵין שׁוּם חִלּוּק בְּכַפְּנוֹ יִתְבָּרֵךְ בֵּין חֲסֵד גְּדוֹל וּבֵין חֲסֵד קָטָן, כִּי הַכֹּל בָּא מִיָּדוֹ הַרְחֵבָה, הַעֲשִׂירָה וְהַפְּתוּחָה בְּאֶפְסוֹן שְׁוָה.

וְחַיּוֹב הַהוֹדָאָה גַּם עַל הַפְּרָטִים הַקְּטָנִים, שְׁנֵרָאִים שׁוּלְיִים, לְכַאוּרָה, מְצִאנוּ בְּרַחֵל אֲמָנוּ עָלֶיהָ הַשְּׁלוֹם, כַּאֲשֶׁר נוֹלַד בְּנָה הָרֵאשׁוֹן, קְרָאָה שְׁמוֹ 'יוֹסֵף' וְתֹאמַר אֶסָּף אֱלֹהִים אֶת חַרְפְּתִי" (בְּרֵאשִׁית ל, כג) וּפְרַשׁ רַש"י: "וּמְדַרְשׁ אַגְדָּה, כֹּל זְמַן שְׁאֵין לְאִשָּׁה בֶן - אֵין לָהּ בְּמִי לְתַלּוֹת סְרַחוּנָה, מְשַׁיֵּשׁ לָהּ בֶן - תּוֹלָה בּוֹ. מִי שֶׁבֶר כְּלִי זֶה? בְּנֶךְ, מִי אָכַל תְּאֵנִים אֵלָיו? בְּנֶךְ".

וְלְכַאוּרָה קִשָּׁה: הֲלֹא רַחֵל כֹּל כֶּף הַתְּאוּתָה לְהַעֲמִיד שְׂבָטִים קְדוּשִׁים, שְׂבָטֵי יִשְׂרָאֵל לְיִשְׂרָאֵל, וּכְפִי שְׁאֲמָרָה לְבַעֲלָהּ יַעֲקֹב (שם פס' א): "הִבָּה לִי בָנִים וְאִם אֵין מִתָּה אֲנֹכִי", עֲתָה נוֹלַד לְשִׁמְחַת לְבָבָהּ בֶּן רֵאשׁוֹן, אֵילוּ רִגְשֵׁי אֲשֶׁר גְּבוּהִים וְקְדוּשִׁים מְצִיפִים אוֹתָהּ? וְעַל מָה הִיא מוֹדֶה? עַל פְּרֵט שׁוּלֵי וּפְעוּט כֹּל כֶּף... שְׁמַעְתָּה תּוֹכֵל לְתַלּוֹת סְרַחוּנָה בְּכַנָּה... אֲלֹא בְּהַכְרַח לְמַדְתָּנוּ אֲמָנוּ רַחֵל, שְׁאֲדָם מַחֲבִיב לְהוֹדוֹת וּלְהַפִּיר טוֹבָה לְבוֹרָא אֶפְלוּ עַד הַפְּרָטִים הַקְּטָנִים וְהַשׁוּלְיִים בְּיִתְרוֹהָ.

וּבְפֶרֶט לְפִי דְבַרְיָנוּ לְעִיל בְּשֵׁם חוֹבוֹת הַלְּבָבוֹת, אֲשֶׁר לְפִי עֲרַךְ גְּדֹל הַטּוֹבָה שֶׁקִּבַּל - כֶּף צְרִיף לְהִיּוֹת מְשַׁעֲבֵד, הֲרִי מְכַלֵּל הַהוֹדָאָה הוּא לְהַרְבּוֹת בָּהּ וּלְפָרְטָהּ מִמֶּשׁ לְפָרְטֵי פְרָטִים, כִּי פְרוּט זֶה מְגַדִּיל אֶת הַטּוֹבָה וְעֲמָה אֶת הַשְּׁעָבוּד לְמִי שֶׁהֶעֱנִיק אוֹתָהּ. וְזֹאת אָנוּ מוֹצִאִים אֶף ב' הַגְּדָה שֶׁל פְּסַח, שֶׁכֹּל כֹּלָה מִסְכַּת שְׁלֵמָה שֶׁל שְׂבַח וְהוֹדָאָה לְבוֹרָא עַל יְצִיאַת מִצְרַיִם וְעַל הַיּוֹתָנוּ לְעַם. וְכֶף אָנוּ אוֹמְרִים בְּפִיּוֹט 'כִּמָּה מַעֲלוֹת טוֹבוֹת לְמָקוֹם': "אֵלוּ הוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא עָשָׂה בָּהֶם שְׂפָטִים דֵּינּוּ, אֵלוּ עָשָׂה בָּהֶם שְׂפָטִים... דֵּינּוּ", וּמְפָרְטִים כֹּל טוֹבָה וְטוֹבָה בְּכַנָּה עֲצָמָה. אֵין אָנוּ מְסַתְּפִקִים בְּאֲמִירָה כְּלָלִית "מוֹדִים אָנוּ עַל שִׁיּוּעָנוּ מִמִּצְרַיִם בְּנְסִים

ה. וְאוּלַי בְּזֶה יֵשׁ לִישֵׁב הָעִיר הַרְשֵׁב"ם (שם פס' כד) הַמְתַּקְשָׁה שֶׁבְּפְסוּק לְאַחַר מִכֵּן נֹאמַר: "וְתִקְרָא אֶת שְׁמוֹ יוֹסֵף לְאִמּוֹ יוֹסֵף ה' לִי בֶן אַחֲרָי, וְלְכַאוּרָה, יֵשׁ כָּאֵן מַעִין סְתִירָה, הֲלֹא בְּפְסוּק דִּינּוּ מְבַאֵר שֶׁקְרָאָה שְׁמוֹ 'יוֹסֵף' מִלְשׁוֹן 'אֶסָּף אֱלֹקִים אֶת חַרְפְּתִי, וְשֵׁם מְבַאֵר שֶׁהוּא מִלְשׁוֹן 'יוֹסֵף ה' לִי בֶן אַחֲרָי. אוּלָם עַל פִּי דְבַרְיָנוּ לְעִיל, אֶפְשֶׁר לומר שֶׁהוֹאִיל וּמִצִּינּוּ בְּרַחֵל הוֹדָאָה כֹּל כֶּף שֶׁלְמָה וּמְקַפָּת, עַד הַפְּרָטִים הַקְּטָנִים בְּיִתְרוֹ, וְדַאי תַּעֲרַב הוֹדָאָתָה לְכַנָּה יִתְבָּרֵךְ, עַד כְּדֵי שִׁיתְקַנֵּם בָּהּ "כִּי לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ", וְתִזְכֶּה בְּשִׁכְר הוֹדָאָתָה לִישׁוּעָה נּוֹסֶפֶת, דֵּהִינוּ שִׁיּוּלַד לָהּ בֶּן אַחֲרָי, עַל דְּרָךְ הַמְתַּבָּאָר לְעִיל שֶׁבְּשִׁכְר הוֹדָאָה עַל הַיִּשׁוּעָה זֹכִים לְעוֹד שְׁפַע יִשׁוּעוֹת. נִמְצָא בְּעֵבֶר 'אֶסָּף אֱלֹקִים אֶת חַרְפְּתִי' תִּזְכֶּה וְדַאי לְיוֹסֵף ה' לִי בֶן אַחֲרָי, וְהָרִי ב' בְּחִינּוֹת הַשֵּׁם יוֹסֵף - שְׁנַיִם שֶׁהֵם אַחַד.

גדולים", כי זו דרכה של הודאה אמיתית, להודות על כל פרט ופרט.

הודאה מרבה על נסי 'שבת הגדול'

לאחר שהקדמנו כמה ראוי לו לאדם לא רק להודות באופן כללי, אלא לפרט ולהגדיל את ערך ההודאה - נפנה מעט לספר בגדלת הבורא ובנפלאותיו, אשר עשה בימים ההם בזמן הזה, בתאריך ' בניסן. שפידוע, על שם הנסים הללו, קרויה השבת הזו 'שבת הגדול', וכדכתב מרן (או"ח תל, א): "שבת שלפני הפסח קורין אותו שבת הגדול, מפני הנס שנעשה בו".

וב"בית יוסף" הביא מקור לדברים מתוספות (שבת פו, ב): "בשבת שקדם יציאת מצרים לקחו פסחיהן, שאז היה בעשור לחדש. ועל פן קורין אותו 'שבת הגדול' - לפי שנעשה בו נס גדול, כדאמרין במדרש (עי' תנחומא פ' בא) כשלקחו פסחיהם, באותה שבת נתקבצו בכורות אמות העולם אצל ישראל, ושאלום למה היו עושין כן? אמרו להן: "זבח פסח לה'" שיהרג בכורי מצרים. הלכו אצל אבותיהם ואל פרעה לבקש ממנו שישלחו ישראל, ולא רצו, ופשו בכורות מלחמה, והרגו מהן הרבה, הלא הוא דכתיב "למכה מצרים בכבוריהם".

טעם אחר כתב הטור (שם) ובספר "כלבו" ביתר הרחבה (סימן מז): "לפי שמקחו של פסח מצרים בעשור לחדש, בשבת שלפני הפסח היה. אמרו ישראל: 'מה נעשה? היאך נקח הפסח לעיני מצרים?' "הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלנו?" אמר להם הקדוש ברוך הוא: 'עתה תראו הנס הגדול, אשר אעשה לכם. הלכו ולקחו איש פסחו להיות להם למשמרת עד י"ד יום לחדש. כשראו המצרים כה, חגרו איש חרבו על ירכו ויבקשו להשמיד, להרג ולאבד את כל היהודים. וה' ברחמיו הגן עליהם, והחלה את מצרים בתחלואים משנים, ונדונו ביסורין גדולים, ולא יכלו להזיק לישראל".

ומכאן, ישנה חשיבות גדולה להדגיש את שמה של שבת זו - "שבת הגדול", כי על ידי פן, אנו זוכרים את הנס הגדול שנעשה לאבותינו, אשר כמעט נשמדו ונעשתה בהם פליה נחרצה, לולא עזרת הבורא יתברך שהצילם. וכתב הרב 'מחזיק ברכה' (סי' תל) שהמדרש קים נוהגים לאחל בשבת זו "שבת הגדול שלום ומברך", במקום "שבת שלום" שמאחלים בכל שבתות השנה, והפל כדי להזכיר ולהזכר בישועות ה'.

וכתב 'ראש על אר"ץ רבה', הגאון רבי אברהם ענתבי זצ"ל ('דבר הקיד' אות קלד): "ומעולם היה קשה עלי דברי השלחן ערוך והטור, שכתבו: "שבת שלפני הפסח קורין אותו 'שבת הגדול' מפני הנס שנעשה בו", מה רצו להשמיענו לענין דינא? כי הם דרכם לכתב דבר הנוגע לענין דינא. ולפי חקר הנושא אמרתי דאתו לאשמעינן, דלא תימא דאסור לקרותו שבת הגדול, דלא ליהוי, חס ושלום, ולזול לשאר שבתות, לזה קאמר שקורים אותו 'שבת הגדול', ואין בזה ולזול לשאר שבתות, יען מפני הנס שנעשה בו, ואנו חייבים לזכר אותו הנס, ועל ידי שאנו קורים אותו 'שבת הגדול' - זוכרים הנס. ומשום הכי המדרש קים אומרים 'שבת הגדול מברך' במקום 'שבת שלום'".

'שבת הגדול' - מעלת מסירות נפש

נקדה נוספת יש לנו ללמד ולהזכר מענין 'שבת הגדול', והיא כמה עז פחה ורבה עצמתה של מעלת 'מסירות נפש' לדברים שבקדשה. אשר היא רצויה ומקבלת לפני הקדוש ברוך כרית ניהוחים.

במדרש (שמות רבה פט"ז): "בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא למשה לשחט הפסח, אמר לו משה: "רבון העולם! הדבר הזה - היאך אני יכול לעשות? אי אפה יודע שהצאן - אלהיהן של מצרים הן? שגאמר (שמות ח) הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם ולא

יסקלנו", אמר לו הקדוש ברוך הוא: "חייך, אין ישראל יוצאין מכאן עד שישחטו את אלהי מצרים לעיניהם, שאודיע להם שאין אלהיהם כלום. וכן מצינו שעשה, שבאותו הלילה הפה בכוריהם של מצרים, ובו בלילה שחטו ישראל פסחיהן ואכלו, והיו המצרים רואים בכוריהם הרוגים ואלהיהן שחוטין, ולא היו יכולין לעשות כלום, שנאמר (במדבר לג) "ומצרים מקברים את אשר הפה ה' בהם כל בכור ובאלהיהם עשה ה' שפטים".

כל יהודי מעם ישראל לקח את השוה, אלהי מצרים, לקרבן פסח, וקשרו בכרעי המטה, תוך כדי הסתבנות שאין בדגמתה. ובפרט שהלא כל מטרת הקשירה הייתה על מנת לבקר את הקרבן ממום, ולהלכה אין בקור הקרבן מעכב, וכדכתב האור זרוע' (ח"ב פסחים סימן רטו) "ומסתברא דאין הבקור מעכב, ואף על גב שלא בקרוהו ד' ימים קדם שחיטה - מפל מקום הואיל שאנו רואים עכשו לפנינו שאין בו שום מום - שוחטין ומקריבין אותו. ומסתייעא מלתא מדאיתא בגמרא (סוטה מט, ב) דתנו רבנן: פשצרו מלכי בית חשמונאי זה על זה, היה הורקנוס בחוץ ואריסטובלוס מבפנים, בכל יום ויום היו משלשלים להם דיגרים בקפה, והיו מעלין להם תמידים. משמע לכאורה, שלא היו מבקרים".

וממילא, כל קשירת השוה לכרעי המטה הייתה ענין שלא בחובה, ואף על פי כן סכנו ישראל עצמם ומסרו נפשם על זה - ולפי שה' יתברך ראה דבקותם בו עד כדי מסירות נפש, הציל אותם בדרך גס מיד שונאיהם המצרים. וכל זאת להודיע מודעה רבה לשעיה ולדורות, שכל קונו לא יבושו, ולא יקלמו לנצח כל החוסים בו!

"ברצות ה' דרכי איש..."

ולא זו בלבד שלא נגעו המצרים בישראל לרעה, אלא עוד נתקיים בהם בישראל מקרא שכתוב (משלי טו, ז) "ברצות ה' דרכי איש גם

אויביו ישלם אתו", ועל אף המכות שנקחו על ראש המצרים, נאמר (שמות יא, ג) "וימת ה' את חן העם בעיני מצרים", וכך קימו ישראל את צווי ה' (שם פס' ב): "וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה פלי כסף וכלי זהב", ונזכו לצאת ממצרים ברכוש גדול.

ברם, כתב מרן פאר הדור רבנו עובדיה יוסף זיע"א (מאור ישראל, דרשה לשבת הגדול) לכאורה קשה: איך לקחו ישראל את רכוש מצרים בתורת השאלה, בעוד שבפעל הייתה לקיחתם שלא על מנת להחזיר? ואמנם כאשר טענו המצרים בימי אלכסנדר מוקדון שישאלו צריכים להשיב את הרכוש שהשאלו, טען לעמדתם גביהא בן פסיסא (סנהדרין צא, א) שהרכוש מגיע לנו בשכר עבודה של רד"ו שנים, אולם הלא ישראל לא לקחוהו בתורת שכר עבודה, אלא בתורת שאלה, ואם כן לכאורה, יש להם לשמור מוצא שפתיהם ולהשיב את הממון.

וכדי לישוב זאת, מקדים מרן זיע"א דברי רבנו יוסף חיים זיע"א (פן איש חי דרשות ח"א דף לו, ב) שהקשה פיון שנגזר בכרית בין הבתרים שישאלו ישתעבדו במצרים ארבע מאות שנה, וגם משה רבנו בביאתו אל פרעה מודה שלא שלם זמן השעבוד, שהלא הוא אינו מבקש בשם ה' לשחררם לגמרי, אלא ללכת שלשת ימים ולזבח זבחים לה' (שמות ג, יח; ה, ג; ח, כג), איך באמת היה בדעת ה' לשחררם לגמרי מעבדותם עד עולם?

ותרץ זאת על פי משל למלך אחד, שגזר דין מות על אחד מנתיניו, ומחק המלוכה שלכל גדון למות נתונה הייתה רשות לבקש בקשה אחרונה קדם מותו. והנה אותה שעה בה אמור הנה להתקיים גזר הדין, הסב המלך על שלחנו לארוחה. ויאמר המלך לגדון למות: "מה תבקש, ואעשה לך קדם הריגתך?" ויקח האסיר מעל השלחן פוס זכוכית מלאה יין, ויאמר: "ארצה לשנות את היין אשר בכוס זו בהיותי יושב על גג ארמון המלך, לכן אבקש שתשבע לי - שלא יהרגו אותי, אלא

עד שאשתה כל היין אשר בכוס". וישבע לו המלך כאשר בקש מאתו.

המלך צוה להעלותו על גג הארמון כדי לקיים בקשתו האחרונה, והנה - אף עלה אותו נדון למות במעלה המדרגות אל הגג, עשה עצמו כאלו נכשל בדבר מה, ונפל לארץ... ותשבר הכוס שבירו וישפף היין. השומרים החזירו אותו לפני המלך לראות מה יאמר עתה, ויאמר הנדון למלך: "אדוני המלך! בנסבות שנוצרו מכרח אפה לפטר אותי מגזרת המות, מאחר שנשבעת שלא יהרגו אותי אלא עד שאשתה את היין שבכוס, ועתה היין איננו, ואיך תקים שבועתך? ... ויצחק המלך על חכמתו ויפטרהו לשלום.

ואף בעניינינו - כותב רבנו יוסף חיים - ידע קורא הדורות מראש שכאשר יעזבו ישראל את מצרים, ירדפו פרעה ועמו אחריהם להרגם, וכאשר יגיעו לים סוף, יעשה הקדוש ברוך הוא דין במצרים להטביעם בים, מדה כנגד מדה על שהשליכו ילדי ישראל ליאור, וממילא אף אם עדין לא שלמה הגזרה - יפטר ישראל מפאת שהמצרים נאבדו מן העולם, וכבר אין אצל מי להשתעבד (וכענין כוס היין שנשפכה), ועל כן מעקרא לא שלח ה' את משה לדרש מפרעה להוציאם לגמרי, אלא רק לילך דרך ג' ימים, בידעו שעתידה להתחדש טביעת המצרים, ונמצאו ממילא, בני חורין במות אדוניהם.

ועל פי זה מבאר מרן רבנו עובדיה זיע"א את ענין שאלת הרכוש, שאמנם הרכוש נתבקש בדרך שאלה, אבל גם כאן ידע קורא הדורות שהמצרים ירדפו אחר ישראל ויאבדו, וממילא לא יהיה למי להשיב את הרכוש, ונמצאו ישראל פטורים לגמרי מהשבתו, ואפלו שבקשוהו דרך שאלה בעלמא.

זכות התורה בגאלת מצרים

עוד מציין מרן זיע"א שם, שיש לזכר ולשגן, כי עקר כל היציאה ממצרים במסות

גדולות באותות ובמופתים - היתה בעבור התורה ובזכותה, ובנה כל הגאלה תלויה. שהלא כאשר שאל משה לה' "מי אנכי כי אלך אל פרעה וכי אוציא את בני ישראל ממצרים", דהיינו מה זכו ישראל, שיעשה להם נס ואוציאם ממצרים? עונה לו ה' יתברך "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על החר הזה", ופרש במדרש (שמו"ר פ"ג) "וששאלת מה זכות יש להם לצאת ממצרים, הוי יודע שבזכות התורה, שהם עתידים לקבל בהר הזה - הם יוצאים משם".

ובנה אפשר לבאר ההלכה המובאת בשלחן ערוך (או"ח תעט, א), שבשתי ארבע כוסות של ליל הסדר, אסור להפסיק בשתיית יין בין כוס שלישית לכוס רביעית. הואיל וכידוע, ארבע כוסות נתקנו כנגד ארבע לשונות של גאולה (שמות ו, ו-ז): "והוצאתי אתכם מתחת סבלת מצרים והצילתי אתכם מעבדתם וגאלתי אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדלים. ולקחתי אתכם לי לעם וגו'. וכיון שכל מטרת ג' הלשונות הראשונים; ההוצאה, ההצלה והגאולה ממצרים, היתה בעבור "ולקחתי אתכם לי לעם" - היותנו לעם ה' במתן תורה, הרי אין להפסיק ביניהם כלל, להורות שנה תלוי בנה בקשר חזק ואמיץ.

גם השעבוד עצמו - לטובתם של ישראל היה

וצריכים אנו לדעת עוד, שאין חובת ההודאה רק על ההצלה, אלא גם השעבוד עצמו - הנה לטובתם של ישראל.

נקדה נפלאה זו באר ה'מגיד מדובנא' זכר צדיק לברכה, והוא מקדים ושואל: כידוע, במצות ספור יציאת מצרים קבעו חכמים שיהא אדם מתחיל בגנות ומסיים בשבח' - ולדעת שמואל (פסחים קטז, ב) מתחיל מעבדים היינו לפרעה, וזאת כדי להמחיש כמה רב הוא חסד ההצלה מבית עבדים.

- בא להביננו טובת הגלות ומה שנגמח ממנה, ואמר 'ברוך המקום כו' ברוך שנתן תורה לעמו ישראל', דהינו שלקרב אותנו לעבודתו ותברך ולתת לנו תורתו - היה מהצורך להיותנו תחלה גולים במצרים, כדי שנשיג הזכויות והברור הגדול על ידי סבל הגלות, ממש כהתורה כסף תורה הכור.

ומוסיף המגיד ואומר: "מלבד תועלת זו, עוד השיגו תועלת היותר נמרץ, כי טרם צאתם ממצרים הראה להם ה' יתברך - שמו הגדול וידו החזקה, על ידי האותות הגדולות והנוראות, אשר עשה בפרעה ובכל מצרים, אשר מזה קנו ישראל הדעה הנכונה וההפכה האמתית כי הוא היוצר, הוא הבורא והוא השליט בעולמו, וכמו שנגמר (שמות יד, לא): 'וירא ישראל את הגדלה אשר עשה ה' במצרים וייראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו'. על כן, כמו שיש עלינו להודות לשמו הגדול על הגאולה, כן עלינו להודות ולספר מעשה הגלות".

טוב להודות ונאה לזמר

והנה, בחתימת ההלל (לנסח האשכנזים) אנו אומרים: "כי לך טוב להודות ולשמוך נאה לומר, כי מעולם ועד עולם אתה אל", ויש להבין: לשם מה כפל הלשון 'טוב להודות ונאה לומר', ומה הקשר והשיכות בינם לבין 'כי מעולם ועד עולם אתה אל'.

ואף זאת מבאר המגיד מדובנא זכר צדיק וקדוש לברכה (אמת ליעקב סוף ההלל) בדרך משל: חנוני המוכר בהקפה, הכל קונים אצלו, והכל פורעים את חובם, אבל נחלקים הם לשני סוגים; יש הפורעים את החוב משום שפך נאה וכך יאה לאדם חיב - לשלם את חובו, אבל יש אנשים שאינם ישרים, והיו נכונים לשמט את חובם ולא לשלמו, אלא יודעים הם שאם לא ישלמו - ימנע החנוני מלתן להם סחורה בהקפה, לפיכך פורעים

ולכאורה, יש לתמה: הרי אדם שנשברה ידו או רגלו, והלך לרופא שירפאנו ויקל מסבלו - ברור שלאחר גמר הטפול והקלת המכאובים, מחובתו של החולה להוקיר ולהחזיק טובה לרופא, שהיטיב עמו וקבש למכאוביו. אבל במדה והרופא הוא שגרם לחולה את הנזק ושבר לו את היד או הרגל, ואחר כך טפל בו ורפאו - אין זה מחובתו של החולה להפיר טובה לרופא, ועל זה אמר משל הקדמוני 'לא מדובשך ולא מעקצך'. ואף ביציאת מצרים יש לשאל כן - הלא הקדוש ברוך הוא הוא שגזר "ידע תדע פי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אתם וכו'", הרי עדיף היה שלא יוריד אותנו למצרים לבית עבדים ולא יוציאנו, ואם כן תודה זו - למה?

ומבאר המגיד וצ"ל שעלינו לדעת, כי גם שלב היסורים והעבדות - להיטיב לנו בא, ואנו מודים עליו לא פחות מאשר על ההצלה, הואיל ועקר המטרה של כל ענין יציאת מצרים היה בעבור קבלת התורה והפניסה לארץ ישראל, ולשעבוד - חלק בלתי נפרד בהגשמת מטרה זו, שהלא אמרו חז"ל (שמו"ר פ"א): "שלש מתנות טובות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל, וכלם לא נתנם להם אלא על ידי יסורין; התורה, וארץ ישראל, וחי עולם הבא", הרי לך שהיה השעבוד שלב הכרחי בטהרת ובזכויות נשמות ישראל, כדי שיוזכו לקבל תורה ולהפגס לארץ המבטחת.

ובזה מבאר המגיד מדובנא, טעם סדרו רבותינו מאמר "ברוך המקום ברוך הוא, ברוך שנתן תורה..." לאחר מאמר "מתחלה עובדי עבודה זרה היו אבותינו". ולכאורה, פסקת 'ברוך המקום' שיכת למתן תורה, ואין בה שיכות לסדר ספור יציאת מצרים. אבל לדברינו יבאר, שתחלה משיב בעל ההגדה על שאלת 'מה נשתנה' לאמר, כי ליל הסדר הוא אות וזכרון על הטובה הנפלאה שגמל יתברך עמנו. ולמען לא נחשב להודות רק על ההצלה

את חובם, לא משום שפך נאה והגון לעשות, אלא משום שהפרעון הוא לטובתם.

נמצא הראשון פורע משום שפך נאה, והשני משום שפך טוב, הצד השווה שבהם ששניהם פורעים את חובם. אימתי נדע מי הישר וההגון ביניהם? כאשר החנוני עומד לחסל את עסקו, מי ששלים לו משום שפך נאה - יפרע את חובו גם עתה, אבל מי שלא שלם אלא כדי שימשיך למכור לו סחורה - לא ישלם, מכיון שאין הוא עוד זקוק לו. אולם אם ימשיך החנוני במסחרו לנצח - אזי ימשיכו שני סוגי האנשים לפרע את חובם כל אחד ממנוקו ומסבתו.

וזהו שאומרים אנו: "יהללך ה' אלקינו כל מעשיך", היינו ההמון ועמי הארץ, וגם 'חסידך צדיקים עושי רצונך', מדוע כלם יהללו ויברכו? כי לך טוב להודות, ולשמך נאה לזמר, כלומר: הן הצדיקים והחסידים, היודעים שנאה והגון להודות על הטובה, והן ההמון, שיבוא להודות כדי שתמשיך הטובה להיות משפעת עליהם ביד נדיבה - כלם יבואו יודו, שהרי מעולם ועד עולם אפה אל, ולנצח תמשיך להעניק מטובתך.

חתימתו המיוחדת של 'החסד לאברהם'

גדולי ישראל - כאשר עשה ה' להם נס, והצילם ממות לחיים, היו עושים תחבולות להזכיר לעצמם את הנס בתמידות, כדי שיתנו בכל רגע תודה לה' יתברך על רב טובו וחסדו.

וכך מספר על המקבל הקדוש רבי אברהם אזולאי זי"ע א בעל 'חסד לאברהם' - סבו זקנו של מרן החיד"א, שעלה ארצה מפרוקו.

רבי אברהם בקש לעלות לארץ ישראל ולחונן את עפרה. הוא צרר את כל כתביו, ספרים עצומים ונשגבים שחבר על התלמוד ועל תורת הסוד, ועלה על ספינה, שעמדה להפליג לארץ ישראל.

אך בלב ים פרצה סערה גדולה, והאניה חשבה להשבר. המלחים עמלו ללא לאות לנתב את הספינה לחוף מבטחים, אך הגלים היו חזקים מהם. הנוסעים התרוצצו אנה ואנה, זועקים ומתפללים, מבקשים רחמי שמים, עד שלבסוף שככה הסערה. כל הנוסעים וביניהם הצדיק רבי אברהם אזולאי, ירדו אל פסת היבשה, אליה הגיעו כדי להרגע מעצמת הטלטלה ולאזור כח להמשיך בנתיבי ים. כל חפציהם, למעט הכתונות, שעל עורם נותרו בספינה.

אותו לילה שעשו על החוף היה סוער במיוחד, למחרת בבקר כאשר שבו אל שפת הים, גלו שהספינה ירדה למצולות ים עם כל אשר בתוכה... למרות הצער על אבדן הרכוש, ידעו כלם להעריך את העבדה שנפשם נותרה להם לשלל.

צערו של רבי אברהם היה גדול יותר. בספינה, שנטרפה בין הגלים, היו צוררים כל כתביו שאותם מלט מפאס. אולם הוא הודה להקדוש ברוך הוא על נס הצלתו, והבטיח להקדיש עצמו לתורה בארץ הקדש. מאז ציר את חתימת יד קדשו בצורת ספינה, זכר לנס הגדול שלא ימוש מלבו כל ימי חייו.

ה' נסי - חיים פפויס

כמו כן, הגאון הקדוש רבי חיים פפויס זצ"ל ממצרים, מזכיר את נסו בחתימת ידו,

1. נציין כי לאחרונה התפרסם בכלי התקשורת העולמית, שתוף כדי חפירות באזור עיר דוד, נמצאה טבעת החותם של חזקיהו מלך יהודה. ומעל כתוב החותם "לחזקיהו אחז מלך יהודה", מצויה חריטה בצורת שמש. ואכן, כידוע, מספר בתנ"ך, שכאשר נתנבא ישעיהו הנביא על רפואתו של חזקיהו המלך מחליו הקשה, אמר (ישעיהו לח): "וזה לך האות מאת ה' אשר יעשה ה' את הדבר הזה אשר דבר: הנני משיב את צל המעלות אשר ירדה במעלות אחז בשמש אחרנית עשר מעלות, ותשב השמש עשר מעלות במעלות אשר ירדה", ממילא נתן לומר בדרך אפשר, שלזכר נס הרפואה שנעשה לחזקיהו המלך, אשר היה נכר בתזוזת השמש אחרנית שלא בדרך הטבע, חרט חזקיהו צורת שמש על חותמו, כדי שיהיה זכרון הנס הגדול מול עיניו כל הימים.

וְכָף מְסַפֵּר: בְּהִיּוֹת רַבֵּי חַיִּים זצ"ל יוֹשֵׁב עַל מִדֵּין בְּמִצְרַיִם, כְּהוּ עֵינָיו וְנִעְשָׂה סִגֵּי נְהוּר. לִיצְנֵי הַדּוֹר הִחֲלוּ לְרַנֵּן אַחֲרָיו כִּי כִנְרָאָה, לְקַח שַׁחַד, חֵס וְשָׁלוֹם, וְלִכְן נִתְעוֹר בְּעֵינָיו, וְכִמְאָמַר הַתּוֹרָה "כִּי הַשַּׁחַד יַעוֹר עֵינֵי חֲכָמִים".

רַבֵּי חַיִּים קָרָא לַעֲצַרְתָּ עִם, וּבְדַבְרָיו לִפְנֵי הַצְּבוּר אָמַר: "שְׁמַעְתִּי דְבַת רַבִּים, יַחֲדוּ וְרַנְנוּ שְׁלִקְחֵתִי שַׁחַד, וְהִ' יוֹדֵעַ כִּי נָקִי אֲנֹכִי מֵעוֹן זֶה. אִם הָאֲמַת אָפֵם שְׁלִקְחֵתִי שַׁחַד - כִּן יִהְיֶה תְּמִיד שְׂאֵשׂאָר בְּעוֹרוֹנֵי, וְלֹא אוּכַל לְרְאוֹת כָּל יָמַי, וְאִם חָף אֲנֹכִי מִפֶּשַׁע - יִהְיֶה רְצוֹן שְׂיֵאָרוּ עֵינָי כְּכִרְאוֹשׁוֹנָה, וְאֲזִי יִדְעוּ כָּלֵם כִּי יֵשׁ ה' שׁוֹפֵט צְדָק וְאֲמַת, וְהִ' אוֹר לִי".

עִם סִיּוּם דְּבַרְיוֹ, מִיָּד נִתְקַבְּלָה תְּפִלָּתוֹ וְהֵאִירוּ עֵינָיו, וּמֵאֵז הָיָה חוֹתֵם שְׁמוֹ 'ה' נָפִי - חַיִּים כְּפּוֹסִי'.

וּמַעֲיַד רַבְּנוּ הַחֵיד"א (שֵׁם הַגְּדוֹלִים בְּעָרְבוֹ): "וְאֲנִי הַצְּעִיר רְאִיתִי תְּתִימְתוֹ כְּשֶׁהָיָה סִגֵּי נְהוּר, וְהָיָה חוֹתֵם מֵאֲמַד, וְכִמְעַט אֵין הָאוֹתִיּוֹת נְכָרוֹת, וְרְאִיתִי תְּתִימְתוֹ אַחֵר כִּן - 'ה' נָפִי חַיִּים כְּפּוֹסִי', כְּתִיבָה מֵאֲשָׁרָה".

'הַפֶּרֶת הַטוֹב' בְּכַבְּשׁוֹנָם שֶׁל גְּדוּלֵי יִשְׂרָאֵל
וּכְשֵׁם שְׂאָדָם צָרִיף לְהַפִּיר טוֹבָה לְבוֹרְאוֹ, כִּן מְחַיֵּב הוּא לְהַפִּיר טוֹבָה לְזוּלָתוֹ. וְאֲכֵן מַעֲשִׂים רַבִּים מְסַפְּרִים עַל גְּדוּלֵי יִשְׂרָאֵל, כִּמְהָ הַקְּפִידוֹ לְהַפִּיר טוֹבָה לְכָל מִי שֶׁסִּיעַ בְּיָדָם, בֵּין בְּמִשְׁרִין וּבֵין בְּעַקִּיפִין, וְלֹא נָחוּ וְלֹא שָׁקְטוּ עַד שֶׁהִרְגִישׁוּ כִּי הוֹדוּ לְמִיטִיבָם כְּרְאוּי.

מְסַפֵּר עַל רֹאשׁ יִשְׁיבַת 'תּוֹרָה וְדַעַת' הַגָּאוֹן רַבֵּי יַעֲקֹב קִמְיִנְצְקִי זצ"ל, שֶׁהָיָה זֶהִיר מְאֹד בְּמַדַּת הַפֶּרֶת הַטוֹב, עַד כִּדֵּי כִּף שֶׁנֶּהֱגַ לְהַפִּיר טוֹבָה לֹא רַק לְמִיטִיבּוֹ בְּאִפְּן יָשִׁיר, אֲלָא אִף לְמִי שֶׁבְּעֵטָיו נִגְרַמָּה לוֹ טוֹבָה כְּלִשְׁהִי בְּעַקִּיפִין - וְכִפִּי גִדַּל חַיִּיב 'הַפֶּרֶת הַטוֹב' הַמְּבָאָר בְּפָרוּשׁ חַז"ל (שְׁמוֹר"ר פ"א) לְדַבְרֵיהֶן שֶׁל בָּנוֹת יִתְרוֹ

"אִישׁ מִצְרֵי הַצִּילָנוּ" - שְׁכַבְּךָ הֵן מִתְיַחֲסוֹת לְמִצְרֵי, שְׂאוֹתוֹ הִרְגַּ מֹשֶׁה בְּמִצְרַיִם, אֲשֶׁר כְּתוּבָאָה מִכִּף נֶאֱלָץ מֹשֶׁה לְהַמְלִיט לְמִדְּיָן, שֵׁם הַגִּיעַ אֶל הַבָּאָר וְהִצִּיל אוֹתָן מִיַּד הַרוֹעִים שְׂגָרְשׁוּם. לְלַמְדָנוּ שְׁבִנוֹתָיו שֶׁל יִתְרוֹ חָשׂוּ מִדָּה שֶׁל הַפֶּרֶת הַטוֹב גַּם לְמִצְרֵי הַהוּא, שְׁבַעֲטָיו נִגְרַמָּה לָהֶן טוֹבָה בְּעַקִּיפִין.

פַּעַם אַחַת נֶאֱלָץ לְהַרְחִיק הַרֵב קִמְיִנְצְקִי זצ"ל בַּחֲזוֹר מִן הַפְּנִימִיָּה שֶׁל 'תּוֹרָה וְדַעַת', בְּשֶׁל הַעֲדָרִיוֹתֵיו הַחוּזְרוֹת וְנִשְׁנוֹת מִתְּפִלַּת שַׁחֲרִית. אוּלָם כָּל זְמַן הַהִרְחָקָה, הוּא שֶׁכֵּן אֶת הַבַּחֲזוֹר בְּבֵיתוֹ שָׁלוֹ, שֵׁם הַתְּאָרַח לְכַמְהָ חֲדָשִׁים עַד שֶׁהָיָה מוּכָן לְשׁוּב לְפְנִימִיָּה. וְכָל כִּף לְמָה? רַבֵּי יַעֲקֹב חָשׂ חוֹב שֶׁל הַפֶּרֶת הַטוֹב לְסִבּוֹ שֶׁל הַבַּחֲזוֹר, שֶׁהָיָה בֵּין הַפְּחוֹת הַעַקִּרִּים שֶׁהִנִּיעוּ אֶת כּוֹלָל קוֹבְנָא, אֲשֶׁר הִתְמַזְג בְּשֶׁלֶב מְאָחַר יוֹתֵר עִם כּוֹלָל סְלִבּוֹדְקָא, שֵׁם לְמַד בְּשָׁנִים קוֹדְמוֹת. הַעֲבָדָה שֶׁהִסְבֵּ נְפֻטֵר טָרַם נּוֹצֵר כָּל קֶשֶׁר בֵּין רַבְּנוּ לְבֵין כּוֹלָל קוֹבְנָא - לֹא הַפְּרִיעָה כָּלֵל לְתַחוּשָׁתוֹ זוֹ.

מֵעוֹלָם לֹא הִתְיַחֲסוּ רַבֵּי יַעֲקֹב קִמְיִנְצְקִי זצ"ל לְמַחְוָה שֶׁל זוּלָתוֹ כְּמוֹבְנַת מֵאֲלֵיהֶ. פַּעַם אַחַת הִסִּיעַ אוֹתוֹ פְּלוֹנֵי לְאַסְפָּה שֶׁל מוֹעֲצַת גְּדוּלֵי הַתּוֹרָה. כְּאֲשֶׁר יֵצֵא מִן הַמְּכֻבָּרִים, מִהָר לְעַבְרוֹ אֶחָד מִחֲבָרֵי הַמוֹעֲצָה שֶׁלֹּא נִפְגַּשׁ עִמּוֹ מִזֶּה זְמַן מָה, כִּדֵּי לְקַדֵּם אֶת פְּנִיּוֹ. בֵּינֵתִים עֹזֵב הִנְהִיג אֶת הַמְּקוֹם. רוּחוֹ שֶׁל ר' יַעֲקֹב נִסְעָרָה בְּיוֹתֵר, כְּאֲשֶׁר הַבַּחֲזִין כִּי הִנְהִיג עֹזֵב מִבְּלֵי שֶׁהוֹדָה לוֹ עַל טְרַחְתּוֹ. מִיָּד בִּקֵּשׁ מֵאֶחָד הַנוֹכַחִים לְהַשִּׁיג עֲבוּרוֹ אֶת כָּל מְסַפְּרֵי הַטְּלַפּוֹן שֶׁבָּהֶם נִתָּן לְאַתֵּר אֶת הַנְּהִיג, כִּדֵּי שְׂיֻכַּל לְהַתְקַשֵּׁר אֲלָיו וְלְהוֹדוֹת לוֹ מִיָּד לְאַחַר שֶׁתְּסַתֵּיִם הָאֲסִפָּה.

יְחִיד מְמַחָה בְּ'הַפֶּרֶת הַטוֹב'

יְחִיד מְמַחָה הָיָה הָאֲדָמוֹר"ר מִגּוֹר בְּעַל הַלֵּב שְׁמַחָה רַבֵּי שְׁמַחָה בּוֹנָם אֶלְתֵּר זצ"ל, בְּהַפֶּרֶת

הטוב ובגמילות טובה תחת טובה. כל טובה ולו הקטנה ביותר, שעשה אי מי למענו, לא נשכחה מזכרונו לארך ימים ושנים, ולא חדל לגמל עם בעליה טובה ולקרבו בסבר פנים יפות.

פעם פגש יהודי ברבי שמחה בונם, היה זה בתל אביב עוד קדם נשיאותו, ואף מבלי שהכירו וידע את זהותו, סיע לו אותו יהודי באיזה ענין קל.

לימים החל הלה לערוך נסיעותיו אל חצר האדמו"ר מגור בעל ה'בית ישראל', והנה עם הופעתו הראשונה בבית המדרש, זכה אותו רבי שמחה בונם, ומיד נעשה לו שושבין; בזמן עריכת השלחן (ה'שיש') היה שולח לו שירים משלחן האדמו"ר, מקרבו מאד, וממלא כל מבקשו.

באחד הימים פגשו על פתחה של מסעדה, ומיד הזמינו הרבי לסעד בביתו ולא הניחו בשום אופן לסעד במסעדה. וכל זאת - מציין אותו יהודי - בגלל איזו טובה קטנה, דקה מן הדקה, אשר עשה לו פעם בהסח הדעת.

הפירת הטוב - מהותו של היהודי

תחושת הפירת הטוב, שאותה חש רבי שמחה זיסל ברוינדא זצ"ל, ראש ישיבת חברון - כנסת ישראל, כלפי כל מי שגמל עמו חסד והיטיב עמו אי פעם - היתה מפלאה. הוא לא שכח לעולם אותה טובה שגמל עמו, היה מתקשר ודורש בשלמו בעקביות, ומשתדל בכל הדרכים והאפשרויות העומדות בפניו להשיב לו כגמולו הטוב.

הוא היה אומר, כי החובה שלא להיות כפוי טובה - היא ראשונה במעלה, שכן זהו היסוד של כלל ישראל. שהרי עינינו הרואות, כי מעמון וממואב אין מקבלים גרים עד עולם, ואלו מן המצריים רק עד עשרה דורות. והרמב"ן מביא טעם לכך: מכיין שעמון ומואב לא חשו בהפירת הטוב בה היו מחיבים כלפי

עם ישראל, על כף שאברהם אבינו היטיב עם לוט, ואלו הם לא קדמו את בני ישראל בלחם ובמים, ובכך היו עמון ומואב - בני בניו של לוט כפויי טובה. ומזה נתן ללמד כי כאשר חסרה מדת הפירת הטוב - הרי זו סתירה גמורה למהות היהודי, וכל הלוקה במדה מגנה זו, אינו יכול להמנות על בני ישראל.

בשנתו האחרונה, התקיימה באחת השבתות שמחת 'בר מצוה' לבנו הצעיר של אחד מתושבי השכונה בגבעת מרדכי. הקדוש התקיים בבית המשפחה. ורבנו זצ"ל, שכבר היה חלש וחולה, בקש מאחד מהתלמידים שיסייע לו להגיע לבית המשפחה, ולאחל להם מזל טוב.

התלמיד, שידע את מצבו של ראש הישיבה, נסה להניאו מההליכה הקשה, שכן השמחה התקיימה בדירתם אשר בקומה שלישית, ובמצבו היה הדבר פרוץ בטרחת גדולה מאד. אולם הוא עמד על כף שעליו ללכת, תוף שהוא מסביר את פשר רצונו:

ערב אחד הגעתי עם מונית לבית הכנסת "חניכי הישיבות", היו שם באזור כמה וכמה אנשים, אף אף לא אחד מהם טרח לעזור לי בפתיחת הדלת של המונית... אותו ילד 'בר מצוה' הוא אשר תקף משהבחין בי, רץ לכיוון המונית, פתח את הדלת וסייע לי להכנס לבית הכנסת.

כעת ברצוני ללכת להשתתף בשמחתו, ובהזדמנות זו לספר לאבי הנער על חכמתו ועל טוב לבו של בנו בר המצוה...

ברכה מתוף 'הפירת הטוב' - פועלת יותר כאמור, הפירת הטוב - יוצרת מחיבות ושעבוד. וכמו בין אדם למקום, כך בין אדם לחברו: אינו דומה המברך את חברו ללא מחיבות, למי שמברך את חברו וחיב לו הפירת הטוב, מפני שבמצב כזה הברכה יוצאת

ממעמקי הלב, ויש לה כחות גדולים לפעל. ואכן מצאנו אצל הצדיקים, שכאשר היו מברכים מתוך תחושה של הכרת הטוב, היתה ברכתם נושאת פרות ביתר שאת.

וכך מספר על קדוש ישראל רבי אהרן מבעלז זיע"א: בעוד היה הצדיק אברהם צעיר הסמוך על שלחן אביו, נהג להתאכסן בנסיעותיו אצל יהודי ירא שמים, שוחט ובודק מן העיר נמרוב, כדי להנפש באויר הצח, שהשפיע לטובה על בריאותו. בבית השוחט חרדו למוצא פיו הקדוש, ומלאו כל משאלותיו בשמחה רבה, בידועם כי משמשים הם את גדול ישראל וקדושו.

לימים חלתה בתו של אותו שוחט ובודק, והגיעה ממש לשערי מות, עד שהרופאים התיאשו מתייה. במר לבו שלח היהודי פתקה לבקשת ישועה לאדמו"ר רבי יששכר דב מבעלז זצ"ל, ובקש שיידעו בזה גם את בנו רבי אהרן שנהג להתאכסן אצלו, שאף הוא יתפלל לישועה. השליח הגיע לחצר הקדוש בעלז בתוך ההמלה של ערב חג, כאשר עם-רב צבא על דלתותיו של האדמו"ר. מכיון שהענין דחק, נכנס תחלה אל הבן רבי אהרן. אותה שעה שתה רבי אהרן מכוס התה, ובידו אחז חתיכת סכר.

כיון ששמע על מחלתה של בת השו"ב, קם ממקומו נסער והקיף את השלחן באמרו: "בן, אצלם התארחתי, הם ספקו לי כל צרכי, הם קימו בי מצות הכנסת אורחים בשלמות". כך חזר על דבריו מספר פעמים וישב במקומו, הוא ברח את החולנית ברפואה שלמה לאלתר.

אחר החג, כאשר שב השליח לבית השו"ב, יצאו הכל לקראתו שמחים וטובי לב, וספרו לו על החלמתה הפתאומית של החולנית. אזי ספר להם השליח כיצד הגיב רבי אהרן על הידיעה. אבי הנערה רצה לדעת בדיוק את השעה שבה היה בחדרו, וכאשר נקב הלה

את השעה המדיקת, ספר לו האב כי מצכה של בתו היה כבר לאחר יאוש, ובדיוק באותה שעה נרדמה, ובחלומה ראתה את רבי אהרן נותן לה לנגס מחתיכת סכר, כשהוא מאחל לה רפואה שלמה לאלתר.

באותו רגע נכר שנוי בפניה, הלגימו לה מעט משקה מאחר ששום אכל או משקה לא בא לפיה זה כמה ימים, לאחר שתיתה הוטב לה, ותוך זמן קצר שבה לאיתנה.

עוד מספר על האדמו"ר ה'אמרי אמת' מגור, שכאשר חלה משמשו ואיש אמונו הרב החסיד רבי מנחם לדרמן, והיה ממש מערפל הכרה, נכנס אליו האדמו"ר ואמר לו: "מנחם, מנחם! הבט בפני היטב, אני עוד חייב לך הכרת הטוב מרבה על טפולך המסור לי ולאמי", וחזר על כך מספר פעמים, ובכל פעם - היה נכר שהנה הוטב לו לרבי מנחם, עד שנרפא לגמרי, ונוספו לו עוד עשר שנות חיים.

ישועה מכוח 'הכרת הטוב'

ספר המגיד הירושלמי רבי שלום שבדרון זצ"ל: יהודי אחד, היה שתף פעיל בהצלת ישיבת מיר, באמצעות הקונסולייה היפנית בליטא, וסייע רבות להעברת בני הישיבה, סדור הויזות, וכו'. לאחר המלחמה, שלח המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל מכתב תודה עמוס בשבחים מרבים לאותו איש, ובו הביע את הכרת הטוב שיש לו פלפיו. הלה היה חשוף בנים במשך שנים עשרה שנה, וכשקבל את המכתב ונוכח כמה מתפעל המשגיח ממעשיו, אמר בלבו: "עד שהרב מעניק לי תודה, אלף ואקבל ממנו ברכה לפקידה בבנים". וכך אמנם עשה. הוא נכנס אל המשגיח ותנה בפניו צרת נפשו.

"האמנם" - שאל המשגיח, ומיד אמר לאיש: "תן לי את ידך", האיש נתן את ידו, והמשגיח ברכו בהתרגשות, ואמר לו: "לשנה הבאה פעת חיה תחבק בן". ואכן נתקיימה

ברכתו של המשגיח, ולשנה הבאה נערכה באותו תאריך ברית לבנו הבכור.

"הגומל לחיבים טובות..."

הזכרנו בפתיחת הדברים, שחז"ל הקדושים תקנו ברפת הודאה מיחדת - ברפת 'הגומל לחיבים טובות' - בארבעה מצבים; יורדי גס, הולכי מדבר, אסיר שנשתחרר וחולה שנתרפא. ורבנו הטור (או"ח סי' ריט) הוסיף רמז בזה: "וכל החיים יודוך סלה", חיים ראשי תבות חיבוש, גס, ויסורין מ'מדבר.

ולכאורה, יש להתבונן, מפני מה תקנו חז"ל דוקא לארבעה אלו ברפת הודאה, הלא כל אדם באשר הוא, אפוף כל היום נסים ונפלאות מאת הבורא ותברך שמו, וכפי שאנו אומרים בברפת 'מודים' שבתפלת העמידה "על נסיה שכל יום עמנו, ועל נפלאותיה וטובותיה שכל עת", ומה נשתנו, אפוא, ארבעה אלו מכל אדם?

והבאור בזה, שאמנם כל אדם אפוף בנסים, ובודאי מכרח להודות עליהם, אולם בתוך תוכו הוא מרגל לאותם מצבים נסיים יומיומיים, ואינו חש כלפיהם התפעלות מיחדת. אולם רק מי שהיה במצב של צרה, ממצר וממצוק, והקדוש ברוך הוא הוציא אותו מן המצר, ופדה אותו מצרה לרוחה, מאפלה לאורה, ומשעבוד לגאולה - רק הוא מרגיש באמת בלבו התפעלות והרגשה של 'חיב', והרגשה זו - היא הבסיס שעל גביו נתקנה הברכה. וכפי שנאמר באלו הארבעה (תהלים קז): "ויזעקו אל ה' בצר להם - ממצוקותיהם יושיעם". וענין זה נפר גם בגסס הברכה "הגומל לחיבים טובות", לא נאמר "הגומל לבריותיו טובות", אלא "לחיבים", הואיל ורק כאשר נבנית תחושה של מחיבות, שיהיה לתקן ברכה.

ובעל 'חובות הלקבות' ממחיש את הדברים על דרך משל, לנדיב אחד, שמצא תינוק

נטוש במדבר, רחם עליו והכניסו לביתו, האכילו, הלבישו, והתנדב לספק לו את כל מה שהוא צריך. עד שגדל התינוק והשכיל להבין את אשר היטיב עמו איש חסדו הנדיב. לאחר מכן שמע אותו נדיב על אסיר, שנשבה בידי לסטים, והיה מחזק בתנאים אימים ונוראיים. נכמרו רחמיו על האסיר השבוי, הוא פתח במשא ומתן עם שוביו, והוציא אותו לחפשי. לאחר מכן הביאו לביתו, ועשה עמו רק חלק מהטובות שעשה לתינוק, ובכל זאת הודה לו האסיר והפיר טובה יותר מהתינוק שגדל אותו מינקותו. וכל כך למה?

מבאר בעל 'חובות הלקבות' - מפני שהאסיר עבר ממצב העני והצער אל מצב הטובה והשלנה, בזמן שכח ההכרה שלו היה בשלמותו, ולכן הבין היטב את טובת האיש הנדיב ואת חסדו. ואלו התינוק לא הבין את ערך הטובות שנהנה מהן, גם אחרי שהתבגר בכח הכרתו ושפוטו, מפני שהיה רגיל בטובות אלה מימי נערוותו. ולמרות שאף בעל-שכל אינו מספק שהחסד והטוב שעשה אותו אדם עם התינוק הוא מקיף וכולט יותר - בכל זאת לא עמד התינוק על חובתו זו, מפני שהרגל בטובות מקטנותו, ולכן היה מסתפל עליהן כעל דבר רגיל ובלתי נמנע.

הזכרת קשי השעבוד - לבנות תחושת מחיבות

ולאור הדברים הללו, מובן מפני מה בליל הסדר תקנו חז"ל להרגיש את הקשי שבשעבוד בספור יציאת מצרים, שיהיה דוקא מתחיל בגנות - ומסיים בשבח, וכן במצוות המעשיות, באכילת מרור לזכר המרירות והעבודה הקשה של אבותינו, כי בזה אנו יוצרים את התפעלות ותחושת המחיבות של ההצלה והישועה מצרה לרוחה ומשעבוד לגאולה, ומעפתה תהיה שירת ההודאה שבפינו בשלמות הראויה.

ויסוד זה - נתן להלמד מ'מקרא בכורים' (אשר פסוקי נדרשים בהרחבה ב'הגדה של פסח'),

שְׁמִצּוּהַ הַתּוֹרָה אֶת הָאִישׁ הַמְּבֹרָךְ מִבְּכֹרֵי פָרִי אֲדָמָתוֹ, לִקְרֹא וּלְזַמֵּר (דְּבָרִים כו, ה-ט): "אֲרַמִּי אֲבִי וַיִּרְדַּ מִצְרַיִם... וַיִּרְעוּ אֶתְנוּ הַמִּצְרִים וַיַּעֲנוּנוּ וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה: וַנִּצְעַק אֵל ה'... וַיּוֹצֵאֵנוּ ה' מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֵרַע נְטוּיָה וּבִמְרָא גָדֹל וּבְאִתּוֹת וּבִמִּפְתִּיּוֹת: וַיִּבְאֵנוּ אֵל הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיִּתֵּן לָנוּ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ". וּמֵעַתָּה, מִבְּאֵר נִגְלָה הַטַּעַם, כִּי הָאִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי הַיּוֹשֵׁב זֶה שָׁנִים רַבּוֹת בְּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל, גַּם אִם חוֹנֵה נְסִים יוֹמְיוֹמִיִּים, הֲלֹא כִּכָּר הַרְגֵל אֲלֵיהֶם, וְאִין הוּא מְרַגֵּשׁ הַתְּפַעְלוֹת בְּהוֹדָאָתוֹ עַל פְּרוֹתָיו, עַל כֵּן צְוִתָּה עָלָיו הַתּוֹרָה לְזַכֵּר יְשׁוּעַת ה' שֶׁגָּאֵל אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם, לְאַחַר שֶׁמָּרְרוּ הַמִּצְרִים אֶת חַיֵּיהֶם בְּעֲבֹדָה קָשָׁה - וְהָרִי הוּא מִמֶּשׁ כְּנִצָּל מִמּוֹת לַחַיִּים (וּבִפְרָט שֶׁבְּסִפְרֵי הַקְּדָמוֹנִים מְצָאוּ בְּאֲבוֹתֵינוּ יוֹצְאֵי מִצְרַיִם אֶת כָּל אַרְבַּעַת הַמִּצְרִים; הוֹלְכֵי מִדְּבָר - הִלְכוּ בְּמִדְבָר מ' שָׁנָה. יוֹרְדֵי יָם - שֶׁעָבְרוּ בַיָּם סוּף, אֲסִיר שֶׁשֶׁתְּחַרֵּר - שֶׁהֲלֹא יֵצְאוּ מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים, חוֹלָה שֶׁנִּתְרַפָּא - הֲלֹא רָפְאֵם ה' בִּיצִיאַת מִצְרַיִם מִחֲלֵי הַנֶּפֶשׁ וּמִזַּמַּת הַחַטָּא וְהַכִּיָּאֵם אֵל הַקְּדוּשָׁה וְהַטְּהָרָה), נִמְצְאָת הוֹדָאָתוֹ בְּנוֹיָה עַל הַרְגֵּשָׁה שֶׁל מַחֲיָבוֹת, וּבְקִיאָה מִמַּעַמְקֵי הַלֵּב.

מִיַּחַדָּת; אֲכִילַת מִצָּה, אֲכִילַת מְרוֹר, וּמְדוּעַ אִין מְבָרְכִין עַל 'סִפּוֹר יְצִיאַת מִצְרַיִם' שְׁגַם הִיא מִצְוַת עֲשֵׂה מְדֹאֲרֵיתָא?

וְכַתּוּב ה"שׁפַת אָמַת", הַטַּעַם שֶׁהוּא דְּבָר הַמְּטָל עָלֵינוּ גַם אִם לֹא הֵינּוּ מִצְוִים עַל כָּךְ, מִצַּד הַפֶּרֶת הַטּוֹב הַבְּסִיסִית וְהַטְּבָעִית לְבוֹרָא עַל טוֹבוֹתָיו, וְכִדְאִיתָא בְּגִמְרָא (פְּסָחִים קטו, א): "אָמַר לִיָּה רַב נַחֲמָן לְדָרוּ עֲבָדֵיהֵי, עֲבָדָא דְּמִפִּיק לִיָּה מְרִיָּה לְחִירוֹת וְהֵיב לִיָּה כְּסָפָא וְדִהֲבָא, מֵאֵי בְּעֵי לְמִימַר לִיָּה? אָמַר לִיָּה: בְּעֵי לְאוֹדוּיָי וּלְשַׁבּוּחֵי". (תְּרַגּוּם: שָׂאֵל רַב נַחֲמָן אֶת דָּרוּ עֲבָדוֹ: עֲבָד, שְׂאֲדוֹנוּ מִשְׁחַרְרֵי אוֹתוֹ וּמֵעֵינִיק לוֹ מִתַּנַּת כְּסָף וְזָהָב, מֵה צָרִיף הָעֶבֶד לֹמַר לוֹ? עָנָה הָעֶבֶד: צָרִיף לְהוֹדוֹת לוֹ וּלְשַׁבְּחוֹ), וּמִמִּילָא בְּלִיל הַסֶּדֶר שֶׁחֵיב אָדָם לְרֹאוֹת אֶת עֲצָמוֹ כְּאִלוֹ הוּא יֵצֵא מִמִּצְרַיִם - לֹא שִׁיף לֹמַר עַל הוֹדָאָה זוֹ 'אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו', כִּי הַשְּׂכָל מַחֲיֵב אֶת הַהוֹדָאָה. וְעַל פִּי טַעַם זֶה, מִיֵּשֵׁב גַּם כֵּן מְדוּעַ לֹא תִקְנוּ בְּרַכָּה עַל קִיּוֹם מִצְוַת דְּאוֹרֵיתָא שֶׁל בְּרַכַּת הַמְּזוֹן, כְּדִכְתִּיב 'וְאֲכַלְתָּ וְשִׂבְעַתָּ וּבְרַכְתָּ', אֲלֵא כְּאִמּוֹר - הַהוֹדָאָה לְבוֹרָא עַל נְתִינָתוֹ, רְאוּיָה מִצַּד הַשְּׂכָל, וְאִין צָרִף בְּצוּוֵי עַל עֲשִׂיתָהּ].

"כְּאִלוֹ הוּא יֵצֵא מִמִּצְרַיִם"

הַרְגֵּשׁת הַמַּחֲיָבוֹת - אֵינָה שִׁכַּח רַק לְאֲבוֹתֵינוּ, אֲלֵא אִף אָנוּ צָרִיכִים לְהַרְגִּישׁ בְּלִיל הַסֶּדֶר כְּאִלוֹ יֵצְאוּ מִצְרַיִם לְרוּחָה, מֵאֲפֵלָה לְאוֹר גְּדוֹל. וְכִפִּי שְׂאֵנוּ אוֹמְרִים בְּהַגְדָּה שֶׁל פְּסַח "בְּכָל דּוֹר וְדוֹר חֵיב אָדָם לְרֹאוֹת אֶת עֲצָמוֹ כְּאִלוֹ הוּא יֵצֵא מִמִּצְרַיִם", וְזֹאת בְּכַדִּי לְבָנוֹת אֶת תְּחוּשַׁת ה' חֵיב הַפְּרָטִית בְּלֵב כָּל אָחַד. וְאִף בְּסִיּוֹם הַהֵלֵל: "וְנֹאמַר לְפָנָיו שִׁירָה חֲדָשָׁה", מֵאֵי מִשְׁמַע חֲדָשָׁה? שֶׁכָּל אָחַד מֵאֲתָנוּ צָרִיף לְהַרְגִּישׁ בְּעֲצָמוֹ אֶת הַגָּאֵלָה, כְּבִיכּוֹל הַרְגֵּשָׁה חֲדָשָׁה אִישִׁית שֶׁלוֹ עֲצָמוֹ.

כָּל מִצְוַת סִפּוֹר יְצִיאַת מִצְרַיִם בְּלִיל הַסֶּדֶר - בְּנוֹיָה עַל יְסוֹד הַהַרְגֵּשָׁה הָאִישִׁית שֶׁל הָאִישׁ הַיִּהוּדִי, וְהַתְּפַעְלוֹת נִפְשׁוֹ לְנִכַח הַיְשׁוּעוֹת הַגְּדוֹלוֹת שֶׁעָשָׂה הַבוֹרָא - לֹא עִם אֲבוֹתָיו בְּלֵבָד - אֲלֵא עִמּוֹ עֲצָמוֹ, שֶׁהֲלֹא אָנוּ מְדַגִּישִׁים בְּנִסְח 'הַגְּדָה שֶׁל פְּסַח' וְאִלוֹ לֹא הוֹצִיא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם, הָרִי אָנוּ וּבְנֵינוּ וּבְנֵי בְנֵינוּ מִשְׁעַבְדִּים הֵינּוּ לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם.

וְעַל פִּי זֶה, מִבְּאֵר בְּסִפְרֵי הַנִּפְלָא 'אִישׁ לְרַעְהוּ' אֶת הַהֲלָכָה הַמּוֹבָאָת בִּישְׁלַחן עֲרוּךְ (או"ח תפא, ב): "חֵיב אָדָם לְעַסֵּק בְּהִלְכוֹת הַפְּסַח וּבִיצִיאַת מִצְרַיִם, וּלְסַפֵּר בְּנִסִּים וּבִנְפִלְאוֹת, שֶׁעָשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאֲבוֹתֵינוּ, עַד שֶׁתְּחַטְּפוּנוּ שָׁנָה". וְלְכַאוּרָה, סִיּוֹם הַהֲלָכָה, שְׁחֵיב סִפּוֹר יְצִיאַת מִצְרַיִם הוּא 'עַד שֶׁתְּחַטְּפוּנוּ

וּלְאוֹר הַדְּבָרִים, יֵשֵׁב ה' שְׁפַת אָמַת' (פְּסַח תר"מ) אֶת קִשְׁיַת הָאֲבוֹדָרָהּ הַמְּפָרְסְמָת, הֲלֹא בִּיחַס לְכָל אַחַת מִמִּצְוֹת הַפְּסַח נַחֲקָנָה בְּרַכָּה

אָלאַ מוֹרָה לָנוּ בַעַל הַהַגְדָּה אֶת מַדְרַגַת הַצַּדִּיקִים, שְׁבַל־לֵילָה הַקְדוֹשׁ הַזֶּה, הַרְגִּישׁוּ בְּמוֹחַשׁ כְּאִלוֹ הֵם יֵצְאוּ מִמְצָרִים, עַד כְּדֵי כֹף שְׁלֵא הַרְגֵּשׁה אֲצֵלֶם שׁוֹם עֵינֵפוֹת מְרַב רוֹמְמוֹת הַנֶּפֶשׁ וְחֲדוּתָהּ, וּמְמִילָא נִמְשָׁף חַיּוֹב מִצְוֹתָם כָּל הַלַּיְלָה עַד הַבִּקְרָי.

עַל נִסְיָן שְׁבַכְל יוֹם עַמּוּנוּ

בְּרַם, בְּסִפְרֵי הַקְדָּמוֹנִים הוֹרוּ לָנוּ דְרָף הַעֲבוּדָה הַרְאוּיָה, שְׁצָרִיף הָאָדָם לְהַתְּבוּנָה וּלְהַרְגִּישׁ טוֹבוֹתָיו יִתְבַּרֵּךְ בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה, כִּי הָאָדָם מְקַף חֲסָדִים וְנִסִּים בְּאִפְסָן שְׁכָלָל אֵינּוּ יוֹדֵעַ וּמְרַגֵּישׁ בָּהֶם. וַיַּעֲזֵן בְּדַבְּרָיו הַקְדוּשִׁים שֶׁל הַרְמַבְּ"ן בְּפָרְשֵׁי יוֹת 'יֵצִיאַת מְצָרִים' (סוֹף פָּרָשַׁת בֵּא): "וּמִן הַנִּסִּים הַגְּדוֹלִים הַמְּפָרָסְמִים, אָדָם מוֹדָה בְּנִסִּים הַנִּסְתָּרִים, שֶׁהֵם יְסוּד הַתּוֹרָה כְּלָה, שְׁאִין לְאָדָם חֵלֶק בַּתּוֹרָה מִשֶּׁה רַבְּנוּ עַד שֶׁנֶּאֱמַר בְּכָל דְּבָרֵינוּ וּמְקָרֵינוּ שְׁכָלֶם נִסִּים, אֵין בָּהֶם טִבַּע וּמְנַהֵגוּ שֶׁל עוֹלָם".

וְכַתֵּב בְּסִפְר 'קַב הַיֵּשֶׁר': "הִנֵּה חֲכָמֵינוּ זְכוּרֵנָם לְבָרְכָה, תִּקְנוּ לְזִמְרָה בְּכָל יוֹם מְזֻמּוֹר ק', שֶׁהוּא 'מְזֻמּוֹר לְתוֹדָה', וְהַפְּנִינָה שְׁצָרִיף הָאָדָם לְהוֹדוֹת בְּכָל יוֹם וְיוֹם וּלְהַבִּיא קֶרְבָּן תּוֹדָה, כִּי אֵין בַּעַל הַנֶּסֶם מְפִיר בְּנִסְיוֹ שְׁעוֹשֶׂה לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וּבְאִמִּירַת מְזֻמּוֹר זֶה - תִּהְיֶה כּוֹנֵנוּ בְּלָבוּ כְּאִלוֹ מְבִיא תּוֹדָה בֵּית ה', כְּמוֹ שֶׁהִיא מְנַהֵג הַקְדָּמוֹנִים ז"ל שְׁבַכְל עֲנִיָּן וּמְאָרֶע, שְׁאָרֶע לָהֶם הָיוּ נוֹתְנִים שְׂבַח וְהוֹדָיָה, וְהַכִּירוּ מִיָּד שֶׁהוּא הַשְּׁגָחַת הַבוּרָא יִתְבַּרֵּךְ, וְהִיא קָשׁוֹר תְּמִיד בְּלִבָּם לְבַלְתִּי לַשְּׂכַח הַשְּׁגָחַת הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא".

וְהוּא מְבִיא מַעֲשֵׂה מֵהַזֶּהר הַקְדוֹשׁ (אָמַר קו, א), הַמְּלַמֵּד כְּמָה נִסִּים נַעֲשִׂים לְהַצִּיל אֶת

שְׁנֵה אֵינּוּ בְרוּר כָּל הַצָּרָף; אִם אַכֵּן זְמַן הַמְצוּה הוּא כָּל הַלַּיְלָה, וּבְרַגַע שְׁנוֹדֶם הָרִי נִפְטָר מִדִּין 'אָנוּס רַחֲמָנָא פְטָרִיה', אֲזִי הִלְכָה זו שְׂיִכַת גַּם בִּיחֹס לְמִצְוֹת 'תְּלַמּוּד תּוֹרָה', אוֹ לְכָל מִצְוָה אַחֲרַת שֵׁישׁ לָהּ מִשְׁפָּךְ זְמַן, וּמִדּוּעַ נִאֲמָרָה רַק כָּאֵן? וְאִם זו הִלְכָה מִיַּחַדָּת בְּמִצְוֹת 'סְפוּר יֵצִיאַת מְצָרִים' - וְדַאי צָרִיף בְּאוּר, מֵהוּ גָדַר "פְטוּר" זֶה? כְּלוּם מִי שֶׁהִתְנַמְּנָם וְהִתְעוּרָר - מִדּוּעַ שְׁלֵא יִמְשִׁיף חַיּוֹבוֹ?

אָלָא הַבְּאוּר הוּא, שְׁמִצְוֹת 'סְפוּר יֵצִיאַת מְצָרִים', מְחִיבַת אֶת הָאָדָם לְהוֹדוֹת לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל פִּי הַמּוֹדָה שֶׁהוּא מְרַגֵּישׁ וּמְפִיר בְּגִדְל הַנֶּסֶם. וּמְמִילָא הַחַיּוֹב מְשַׁתְּנֶה מֵאָדָם לְאָדָם: יֵשׁ אָדָם שְׁעַל פִּי דְרַגְתּוֹ, עוֹד קָדָם שֶׁתְּחַטְּפוּנוּ שְׁנֵה סִיִּם לְסַפֵּר אֶת סְפוּר יֵצִיאַת מְצָרִים, כְּכִיכּוֹל, סִכָּם אֶת כָּל הַטּוֹבָה וְהַהוֹדָאָה, וְדִי לוֹ בְּזֶה. יֵשׁ דְּרַגָּה גְבוּהָה יוֹתֵר, וְהִיא כְּאִשְׁרֵי הָאָדָם אַכֵּן מְרַגֵּישׁ וְחַשׁ הַתְּרוֹמְמוֹת רוּחַ וְהַתְּפַעלוֹת נֶפֶשׁ מְנַסִּי יֵצִיאַת מְצָרִים, אָלָא שֶׁהַעֲיַפּוֹת מְשַׁתְּלֶטֶת עֲלָיו וּמְקַהֶה אֶת חוּשָׁיו, וְכִלְפֵי אִישׁ זֶה - כְּתִב ה' שְׁלַחַן עֲרוּף' שְׁבָאוֹתוֹ הַרְגַע נִפְטָר מִן הַחַיּוֹב, וְרִשְׁאֵי לְעֵלוֹת עַל מִשְׁתּוֹ. אוֹלָם מַדְרַגַת הַצַּדִּיקִים וְהַחֲסִידִים, שְׁאִין הֵם יְכוּלִים לִישֵׁן מְרַב הַהִתְרַגְּשׁוֹת הַבְּאָה לָהֶם מְנַסִּי ה' וְטוֹבוֹתָיו, וּמְמִילָא אֲצֵלֶם נִמְשָׁכַת מִצְוֹת סְפוּר יֵצִיאַת מְצָרִים כָּל הַלַּיְלָה - עַד הַבִּקְרָה, שְׁכָבֵר מְסִתִּים זְמַן הַמְצוּה.

וַעֲנִין זֶה - מְגַלָּה לָנוּ בַּעַל הַהַגְדָּה בְּמֵאֲמָרוֹ: "מַעֲשֵׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה, וְרַבִּי עֲקִיבָא, וְרַבִּי טְרַפּוֹן, שֶׁהָיוּ מְסִבִּין בְּכַנֵּי בְּרַק, וְהָיוּ מְסַפְרִין בִּיצִיאַת מְצָרִים כָּל אוֹתוֹ הַלַּיְלָה, עַד שֶׁבָאוּ תְּלַמִּידֵיהֶם וְאָמְרוּ לָהֶם: רַבּוֹתֵינוּ, הִגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל שְׁחִרְיָת". וְמָה בָּא לְלַמְדָּנוּ בְּמַעֲשֵׂה זֶה?

ז. וְאִם תֵּאמַר: לְכַאוּרָה, בַּעֲלוֹת הַשַּׁחַר מְסִתִּים זְמַן הַמְצוּה, וְהִיא לָהֶם לְתַלְמִידִים לְהַעִיר לָהֶם כְּבָר אֲזִי שְׁיַפְסִיקוּ, וּמִדּוּעַ חָכוּ לְזַמֵּן קְרִיאַת שְׁמַע, שֶׁהוּא מֵאֲחַר יוֹתֵר 'מְשִׁיבְחֵינוּ בֵּין תְּכַלֵּת לְלִבּוֹ'? תִּרְצֵ בְּזֶה הַגְּאוּן רַבִּי דּוֹד כְּהוֹ שְׁלִיט"א רֵאשׁ יְשִׁיבַת 'חֲבֵרוֹן' תְּרוּץ נִפְלָא (הוּבָא בְּסִפְר 'כְּמוֹצָא שְׁלֵל רַב' הַגְּדָה שֶׁל פִּסְחָא): הֵלָא נֶאֱמַר "וְכָל הַמְּרַבָּה לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מְצָרִים הָרִי זֶה מְשִׁבַּח", וְיֵשׁ לוֹמֵר שְׁעֲנִין 'רַבּוּי' זֶה, אֵינּוּ דּוֹקָא בְּרַבּוּי סְפוּרִים וּפְרוּשִׁים, אֲלָא גַּם לְהַמְשִׁיף בְּסְפוּר וּלְהוֹסִיף מְזֻמּוֹ שְׁאִין בּוֹ חַיּוֹב לְזַמֵּן הַחַיּוֹב, יֵשׁ בְּזֶה בְּחִינָה מְסִימַת שֶׁל 'רַבּוּי', וְלָכֵן הַמְשִׁיכוּ הַחֲכָמִים לְסַפֵּר עוֹד מְעַט זְמַן מְחוּץ לְזְמַן הַחַיּוֹב, שֶׁהִיא בְּזֶה גְדַר שֶׁל 'מְרַבָּה לְסַפֵּר' וְדַבְּרֵי פִי חֲכָם חוּ.

יום עוֹשִׁין לוֹ גְּאֵלָה פְּיוּצָאֵי מְצָרִים, בְּכָל יוֹם
עוֹשִׁין לוֹ גְּאֵלָה פְּיוּצָאֵי מְצָרִים, בְּכָל יוֹם
מְכַלְכְּלִין אוֹתוֹ עַל שְׂדֵי אַמּוֹ...”.

וְכַתֵּב בְּסֵפֶר ‘עֲרוֹת דְּבַשׁ’ (ח”א דְּרוֹשׁ א):
”בְּכִרְכַּת הַוְדָאָה שְׁבִתְפִלַּת הַעֲמִידָה - יִתֵּן לָהּ
שְׂבַח עַל נִפְלְאוֹתָיו, כִּי אֵין בְּעַל הַנִּסּ מִפִּיר
בְּנִסּוֹ, וּבְכָל יוֹם יִקְרָה לְאִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי נִסִּים
רַבִּים וְאֵין מְרַגֵּשׁ, כְּדִכְתִּיב (תְּהִלִּים קלו, ה)
‘לַעֲשֵׂה נִפְלְאוֹת גְּדוֹלוֹת לְבָדוֹ’ - הַכּוֹנֵה כִּי
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְכִיר בְּנִפְלְאוֹת וּבְנִסִּים,
וְאֵין בֶּן אָדָם מִפִּיר, וְלוֹלֵי נִסֵּי ה’ כְּכָר, חֵס
וְשְׁלוֹם, תִּמְנֵנוּ לְגֹוע, כִּי כָּל שְׂרֵי מַעְלָה וּמַזְלוֹת
רְקִיעַ לוחֲמִים נִגְדְּנוּ, כְּדִכְתִּיב (תְּהִלִּים נו, א)
‘רַבִּים לוחֲמִים לִי מְרוֹם’. וּבִיחּוּד יִתֵּן הַוְדָאָה
עַל הַחֲזֵרַת נִשְׁמָתוֹ, כְּמִבְאָר בְּזֵהר (ח”ג קיט, א)
הָאֵי מֵאֵן דִּיִּהִיב פְּקֻדוֹן לְחִבְרוֹ, וְהוּא חֵיב לוֹ,
הֲלֹא תוֹפֵס הַפְּקֻדוֹן בְּשִׁבִיל הַחֹב, וְאָנוּ
מִפְּקִידִין כָּל לֵילָה הַנִּשְׁמוֹת בְּיָדוֹ, וּמְחַזְרִין לָנוּ
בְּכָל יוֹם, וְאֵינוּ תוֹפְסִין בְּשִׁבִיל מַה שְּׂאָנוּ חֵיבִים
לוֹ בְּעוֹנוֹתֵינוּ הַרְבֵּים רַב הַחֹבוֹת...”.

”לְהַגִּיד בַּבֶּקֶר חֲסֵדְךָ וְאַמוּנָתְךָ בְּלֵילוֹת”

הַחֲפֵץ חַיִּים הִיָּה רְגִיל לְהוֹדוֹת לָהּ בְּלֵילוֹת
עַל הַטּוֹבוֹת שְׁגָמַל אוֹתוֹ, וְהִיָּה הוֹלֵךְ וּמוֹנֵה
אֶת כָּל פְּרִטֵי חֲסֵדוֹ שֶׁהֵיטִיב עִמּוֹ בְּמִשְׁךָ כָּל
יְמֵי חַיָּו, שְׁעוֹר לוֹ בְּיַתְמוֹתוֹ, שְׁפִיעַ בְּיָדוֹ
לְלַמַּד תּוֹרָה וּלְחַבֵּר סְפָרִים, שְׁנַתֵּן לוֹ חֲתָנִים
טוֹבִים וְכו’.

הַגְּאוֹן רַבִּי יִחְזַקְאֵל אַבְרָמְסְקִי סִפֵּר,
שֶׁבְּצַעֲרֵירוֹתוֹ נִזְדַּמְּן לוֹ לְלוֹן בְּמִלּוֹן בְּעִיר אַחַת.
בַּבֶּקֶר הַשָּׁמַיִם הִפְתַּע לִשְׁמַע מִהַחֲדָר שֶׁבְּשִׁכְנוֹתוֹ,
קוֹל יְהוּדֵי הָאוֹמֵר אֶת תְּפִלַּת ‘נִשְׁמַת’ בְּמִתִּיקוֹת
רַבָּה, וּמְתַרְגֵּם בְּאִידישׁ מְלָה בְּמִלָּה אֶת כָּל
הַהוֹדָאוֹת וְהַתְּשׁוּבוֹת בְּהִתְלַחְבוֹת גְּדוֹלָה
וּבְכִכּוֹת. הָרַב אַבְרָמְסְקִי שָׁמַע אֶת הַקּוֹלוֹת
וְאֶת הַבְּכִיּוֹת וְהִזְדַּעְזַע כְּלוֹ. לְמַחֲרַת נוֹדַע לוֹ
שֶׁבְּחֲדָר הַהוּא הַתְּאֲכִסֵּן הַחֲפֵץ חַיִּים, שְׁנֵהֵג
בְּלֵילוֹת לְהַבִּיעַ הוֹדָאוֹת לְפָנֵי ה’ יִתְבָּרַךְ.

הָאָדָם תוֹף כְּדֵי מְחַלֵּף חַיָּו, שֶׁהוּא כָּלֵל לֹא
מוֹדַע לָהֶם וְלֹא מְרַגֵּשׁ בְּקִיוּמָם: פְּעַם הִיָּה
רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּר יוֹחָאֵי מְהַלֵּף בְּדֶרֶךְ, וְעַמּוֹ
רַבִּי אַבָּא וְרַבִּי יוֹסִי. בְּעוֹדָם מְהַלְכִים, רָאוּ
נַחֲשׁ אֶחָד מְרַקֵּד לְפָנֵיהֶם. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן
בֶּר יוֹחָאֵי: ”בְּוִדְאֵי הוֹלֵךְ הַנַּחֲשׁ לְחוֹלֵל לָנוּ
נִסִּים”. וְהִנֵּה הֵם רוֹאִים אֶת הַנַּחֲשׁ רִץ לְפָנֵיהֶם,
וְנִלְחַם בְּאַפְעָה אֶחָד. וְתִכְוַנְתוּ שֶׁל הָאַפְעָה,
שָׂאֵם הוּא מְסַתְּפֵל בְּפָנֵי הָאָדָם אוֹ שְׂאָדָם
מְסַתְּפֵל בְּפָנָיו, מִיָּד מֵת הָאָדָם מִחַמַּת אַרְסִיוֹת
מִבְּטוֹ שֶׁל הָאַפְעָה, רַחֲמָנָא לְצִלָּן. נִאֲבָקוּ
הַנַּחֲשׁ וְהָאַפְעָה זֶה בְּזֵה עַד שֶׁמָּתוּ שְׁנֵיהֶם,
כְּאֲשֶׁר הִגִּיעוּ הַחֲכָמִים לְמָקוֹם הַמְּאָבָק וְרָאוּ
אֶת פְּגָרֵי שְׁנֵיהֶם - קָרָא רַבִּי שְׁמַעוֹן עַל כָּף
אֶת הַפְּסוּק (תְּהִלִּים צא, י): ”לֹא תֵאָנֶה אֲלֵיךְ
רְעָה וְנִגַּע לֹא יִקְרַב בְּאַהֲלֶךְ”.

עַל הַכֹּל יֵשׁ לְהוֹדוֹת

אֵין שׁוֹם דְּבַר מוֹבֵן מֵאֲלֵיו, הָאָדָם מִזִּי
יָדִים וְרַגְלִים, אוֹכַל וְשׁוֹתָהּ, וְנִפְנָה לְצַרְכָּיו.
אֵלוּ יְכוֹלוֹת שְׂרַק בְּאֲשֶׁר, חֵס וְשְׁלוֹם, מְאָבָדִים
אוֹתָם, רַחֲמָנָא לְצִלָּן - אֲזוּ מְבִינִים כְּמָה הִיָּה
רְאוּי לְהוֹדוֹת כָּל רְגַע וְרַגַע... וּכְדִבְרֵי הַמְּדַרְשׁ
(בִּיר פִּי”ד) עַל הַפְּסוּק (תְּהִלִּים קג, ו) כָּל הַנִּשְׁמָה
תְּהַלֵּל יָהּ - ”עַל כָּל נְשִׁימָה וְנִשְׁמָה שְׂאָדָם
נוֹשֵׁם צְרִיף לְקַלֵּס לְבוֹרָא”. וּבְפֶרֶט בְּזִמְנֵים
הָלָלוּ, שְׁ”מַחוּץ תִּשְׁכַּל חֲרַב וּמַחֲדָרִים אֵימָה”,
אָדָם יוֹצֵא מִן הַבַּיִת - אֵילוּ סְכָנוֹת מְזֻמָּנוֹת
לוֹ? תְּאוּנוֹת דְּרָכִים, פְּגוּעֵי בְּנֵי יִשְׁמַעְאֵל
הַרְצַחְנִים, ה’ יִשְׁמְרֵנוּ. בְּאֲשֶׁר הוּא נִצּוֹל מִכָּל
זֶה וְשֶׁב בְּשְׁלוֹם הַבַּיִתָּה - צְרִיף לְהַרְגִּישׁ הַכֶּרֶת
הַטּוֹב עֲמָקָה לְבוֹרָא הַעוֹלָם.

וּבְחֲתָנָא רַבִּי אֲלֵהוּ (פ”ב): ”אָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ
אֲנִי אֲגִיד צְדָקוֹתָיו וְחֲסֵדוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא, שֶׁהוּא עוֹשֶׂה עִם יִשְׂרָאֵל בְּכָל שְׁעָה וְשְׁעָה
וּבְכָל יוֹם וְיוֹם. בְּכָל יוֹם אָדָם נִמְכָּר וּבְכָל
יוֹם נִפְדָּה, בְּכָל יוֹם רוּחוֹ שֶׁל אָדָם נִשְׁלַת
הֵימָנוּ וְנִתְּנָת לְבַעַל הַפְּקֻדוֹן, וְלִבְקָר מַחֲזִירִין
אוֹתָהּ עָלָיו, שְׁנֵאָמַר ‘בְּיָדְךָ אֶפְקִיד רוּחִי’, בְּכָל

מצוותו של חסיד קדוש

והחסיד בעל 'יסוד ושרש העבודה' זיע"א, מספר בצוואתו לבניו, מעט מהנהגותיו בהאי עלמא, וזו לשונו:

"על כל מה שהגיע אלי שום נחת וטובה, הן גדולה, הן קטנה, הייתי נותן לה' תברך שבח והודאה בשמחה עצומה. ואפרט שמן מנהו, כי רבים הם ואי אפשר לפורטם. היינו בענין כאב השנים שכתבתי לעיל, בעת ששקט מעלי הפאב מעט - הייתי נותן לה' תברך שבח והודאה בשמחה עצומה, בזו הלשון: 'מודה אני לך יוצרי ובוראי, יתברך שמך בפי כל חי, ששלחת רפואה לכאבי הגדול'. ובאמצע התפלה הייתי נותן הודאה זו בלשון הזה ממש במחשבתי ולבי. ואם נתגלגלה צלוחית על השלחן, וקרובה היתה לפל לארץ ולהשבר, והייתי ממחר להצילה שלא נפלה על הארץ - הייתי נותן שבח והודאה בפה מלא בלשון ה"ל, ומפל שכן אם נפלה ולא נשברה".

"מי חכם וישמור אלה..."

האדמו"ר מגור רבי אברהם מרדכי אלתר זצ"ל, כאשר הגיע בספינה לארץ ישראל, והיה הים שקט ורגוע לארוך כל נתיב הספינה, אמר ברדתו ליבשה: "צריך אני להודות לה', לא פחות מירדי הים שנטלטלו בסערה, ולבסוף השקיט ה' את גלי המים, הלא אני זכיתי לים רגוע ושקט כל הדרך, כלום מה לי ים שקט לאחר סערה, ומה לי ים שקט בלא סערה - על הכל ראוי לתת תודה במדה שנה".

ועל דרך זו, היה נוהג האדמו"ר מסקרנביץ רבי שמעון קליש זצ"ל לומר: בסוף מזמור העוסק בהודאתם של הארבעה שמנינו המחזיבים להודות, נאמר (תהלים קז, מג) "מי חכם וישמר אלה ויתבוננו חסדי ה'", ולכאורה, לאיזו חכמה מיחדת זקוק האדם כדי לראות חסדי ה', הלא הכל רואים שאלו הארבעה נצלו ממות לחיים? אלא הפונה היא שהחכם

מתבונן בהצלחתם של אלו, ואזי נותן תודה לה' על חסדיו, שמנהל את חיינו על מי מנוחות, ואינו מביא עליו את הצרה, כדי שיזדקק לנס להנצל ממנה...

ומספר הגאון רבי שמחה הכהן קוק שליט"א, על אברך אחד, שנולדה לו בת בשנה השניה לנשואיו. בא אותו אברך לפני מרן הרב שף זכר צדיק וקדוש לברכה, ושאל אותו האם ראוי לעשות 'קדוש' לרגל הולדת הבת. ענה לו הרב שף זצ"ל: "אמר לי חביבי, אם היתה נולדת לך בת זו לאחר שמונה שנות נשואין בלא ילדים, היית בא לשאל שאלה? ברור שלא, היית מבין שעליך להודות לה'... אז עכשו, שהקדוש ברוך הוא רחם עליך, וזכה אותך בפרי בטן סמוך ונראה לנשואיך, כלום צריך אתה להודות לו במדה פחותה...?".

"ויתבוננו חסדי ה'"

כאשר אדם חש קשי בחייו, מרגיש שאינו משיג את מבקשו, העצה היעוצה היא להתבונן סביבו, ולהבחין באנשים החיים בקשי רב יותר ממנו, ומשועים להגיע למצבו, בזה תמלא תודה לבורא על חלקו שנתן לו. וידוע שהגה"ר היה שולח את תלמידיו העניים - שאפלו פת לחם לא היתה בביתם - אל בית החולים כדי שיראו מצבם של החולים השוכבים במטותיהם נאנקים, ויבינו שמצבם טוב לאין ערוף.

פעם נסע הצדיק רבי משה ליב מסאסוב, עם רבי ישראל מפיקוב, בנו של הרבי מברדיצ'וב זיע"א עבור פדיון שבויים. הם הגיעו לאכסניה ולנו בחדר, שגגו שבור ודולף. אותו לילה היה גשום וקר, הגשם קפא על הגג, וגלדי כפור נפלו מן הגג על מטותיהם. רבי ישראל סבל והצטער מאד, ממש התיסר בין נטיפי הקרח המקפיא.

אמר לו רבי משה לייב: "מדוע אתה מצטער? אמר לך דברים, שישביבו לך את

השמחה. ראשית - אלו היתה לה מפה על צדף הימני, לא הייתה יכול לשכב על הצד זה - כבדו לה' כי טוב'. שנית - אלו היתה לה מפה גם בצדף השמאלי, לא הייתה יכול לשכב על שני הצדדים, אלא רק על גבך - 'הודו לה' כי טוב'...".

כך המשיך ומנה לו רבי משה לייב שלש עשרה סבות שבגללן צריך לשמח, עד שרבי ישראל התמלא בשמחה, ואז קמו שני הצדיקים והחלו לרקד יחדו בחדנה ובטוב לבב.

המחשת הטובה והישועה

מספר שבשנות הנעם, בפאר גלתה ישיבת מיר לשנחאי הרחוקה שבסין, קשני הקיום היו כבדים מנשוא, רעב ומחלות היו מנת חלקם של תלמידי הישיבה, המצב היה ממש בלתי נסבל.

או אז עמד המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין וצ"ל, ובשיחתו לפני בני הישיבה, הדגיש באזניהם שבמקום להתמקד בקשיים, יש עליהם להודות לבורא יתברך על כל הנסים שעשה עמם, שהצילם ממכונת ההרג הנאצית בדרך פלא, שהלא כל מי שנפל בידם של חיות פרא אלו - אחת דינו למות בטוח...

והוסיף ותבע המשגיח: לא זו בלבד, שיש להודות אלא צריך להרגיש ולחוש את הטובה. ודבר זה נלמד מהנאמר בנבואת מיכה (ו, ה): "עמי זכר נא מה יעץ בלך מלך מואב ומה ענה אתו בלעם בן בעור מן השטים עד הגלגל למען דעת צדקות ה'", הנביא אינו מבאר לנו רק שצריך להודות אלא באיזה אופן יש להודות: להמחיש את השיחה שהיתה בין בלך לבלעם, להרגיש את הדברים, ורק בדרך זו נזכה לדעת צדקות ה' ולהגיע לירי הודאה אמיתית.

ולאור זאת המשיך המשגיח ותאר להם בצבעים חיים את כל השתלשלות ההצלה, הגלות לוילנא, הדרך לסין ברפכת

הטרנס-סבירית, שם מצאו בארץ פלא בית מדרש גדול המוכן לצרכיהם, והכל בדרבו המוחשית, מה שהביא לחזוק גדול בין פתלי הישיבה בימים הטרופים ההם.

עמק מעלת 'הסומך גאלה לתפלה'

אימא בגמרא (ברכות ד, ב) "אמר רבי יוחנן: איזהו בן העולם הבא? - זה הסומך גאלה לתפלה". וכתב רש"י (שם): "וסמיכת גאלה לתפלה - רמזה דוד בספר תהלים, דכתיב 'ה' צורי וגאלי', וסמיה ליה 'יענה ה' ביום צרה', ואמרינן בברכות ר'ושלמי (פרק א): מי שאינו סומך גאלה לתפלה למה הוא דומה? - לאוהבו של מלך, שפא ודפק על פתחו של מלך, יצא המלך ומצאו שהפליג - אף הוא הפליג, אלא יהיה אדם מקרב להקדוש ברוך הוא אליו, ומרצהו בתשבחות וקלוסין של יציאת מצרים, והוא מתקרב אליו, ובעודו קרוב אליו יש לו לתבע צרכיו".

ולכאורה, יש להבין, מהי המעלה המיוחדת הטמונה ב'סומך גאלה לתפלה', עד כדי שהאדירו חכמינו זכרונם לברכה את מעלתו כ'בן עולם הבא', הרי לא מסתבר שכוננו חז"ל לדברים כפשוטן, שאין לעשות 'הפסק' בין "גאל ישראל" לתפלת העמידה, הלא כל יהודי נוהג כן, ואין בזה רבותא מיוחדת. זאת ועוד שהגמרא בתענית (כב, א) מספרת על רבי ברוקא, שפגש באלהו הנביא בשוק היהודים, שאל אותו האם מישהו מהעובדים ושבים הוא בן עולם הבא, ונענה בשלילה, וכאשר הצביע אליו על אדם אחד שהוא בן עולם הבא, התברר שזכה לזה אותו איש מפאת מעשה מיוחד ויוצא דופן שעשה. ובדאי כל היהודים בשוק היו סומכים גאלה לתפלה בתפלתם, ומדוע לא נעשו 'בני עולם הבא' עבור זה?

אלא מכרחים לומר, שפאר תקנו חז"ל לסמך גאלה לתפלה - ודאי לא נתכוננו לדברים כפשוטן, אלא פונתם היתה ביחס לתחושת

הלב, דהינו שיתבונן האדם, יפיר ויחוש את משמעות הדברים, שה' יתברך בלבד הוא המושיע ומציל אותנו בכל דור ודור, ממש כפי שגאל את אבותינו ממצרים. כאשר נגש יהודי לתפלת העמידה, מתוך הרגשה של "עבדא קמיה מריה", ומרגיש 'אמת מלפני אפס זולתו', ואין לו על מי להשליך יתבו ולתלות בטחוננו אלא על הבורא יתברך בלבד - תפלתו מקבלת ממד אחר של עמק. תפלה זו, כחה רב וראויה היא להענות.

ונראה שזהו עמק דברי רש"י בשם הירושלמי: "אלא יהיה אדם מקרב להקדוש ברוך הוא אליו, ומרצהו בתשבחות וקלוסין של יציאת מצרים, והוא מתקרב אליו, ובעודו קרוב אליו יש לו לתבוע צרכיו". שאותה 'קרכה' נובעת מתחושת האדם - שכל הכחות כלם בטלים ומבטלים נכח גדלותו וגבורתו יתברך, ורק לאחר שבא לידי מצב נפשי זה - ראוי לו לתבוע צרכיו.

ומעתה מובן, שמדרגה פזו של בטול והאפסת כל הכחות כלם בשעת התפלה - אכן מופה את המתפלל למדרגת 'בן עולם הבא', ולא כל אחד זוכה לזה, אלא רק אחר עבודה רבה של הפנמת ה'אין עוד מלבדו' אל תוככי לב האדם, לכן לא מצא רבי ברוקא בכל השוק היהודי - אדם אחד, שהגיע למעלה יקרה ונעלה זו.

ובזה יש לבאר את המספר בחזקתו המלך, כאשר חלה את חליו הקשה, עד כדי שאמר לו ישעיהו הנביא "כה אמר ה' צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה", חזקתו הסב את פניו אל הקיר, ופתח בתפלה מקירות לבו בככיה עצומה (ישעיהו לח, ג): "אנה ה' זכר נא את אשר התהלכתי לפניך באמת ובלב שלם והטוב בעיניך עשיתי", ואמרו בגמרא (ברכות י, ב): "מאי והטוב בעיניך עשיתי? אמר רב יהודה אמר רב שסמך גאלה לתפלה".

ולכאורה, הדברים מקשים, הלא חזקתו המלך הקים עלה של תורה, נעץ חרב בבית

המדרש וחיב את כל העם ללמד תורה (סנהדרין צד, ב), ובנימו לא נמצא תינוק מדן ועד באר שבע, שלא היה בקי בדיני טהרות, עד כדי שהשוו חכמינו זכרונם לברכה (שם כ, א) את דורו - לדורם של משה ויהושע. ומכל מעלותיו הרבות, המעלה שבגינה קרא על עצמו 'והטוב בעיניך עשיתי' היתה דוקא סמיכת גאלה לתפלה, דבר שכל יהודי פשוט יטוב מקים, אתמהה.

אלא לדברינו, שסמיכת גאלה לתפלה מבטאת מעלה גבוהה בהרגשת 'עבדא קמיה מריה', נתן לומר כי חזקתו המלך מצא במנהגו לסמוך גאלה לתפלה, מעין 'תשובת המשקל' ותקון לחטא שבגינו באה עליו המחלה הקשה. וכמבאר בגמרא (ברכות שם) שחטא חזקתו המלך, במה שלא נשא אשה, מפני ראיתו ברוח הקדש שעתיד לצאת ממנו מנשה המלך הרשע. ועל כך טען לו ישעיהו "בהדי כבשי דרחמנא למה לך, אדמפקדת איבעי לך למעבד" דהינו שעליך ללכת בתמימות ולא לעשות חשבונות שמים, ומפני שעשית חשבונות לא לך - "מת אתה ולא תחיה". לאור זאת הרגיש חזקתו המלך, שאין בסרובו לשא אשה פגם, חלילה, בשעבודו לבוראו, שהלא סומך הוא גאלה לתפלה, ומרגיש את עמק המשג של 'עבדא קמיה מריה', אלא טעה באפן נקדתי במצוה זו. ואכן שמע הבורא את תפלתו, ונצל מרדת שחת.

[נצי"ן שרבנו יונה (ברכות ב, ב מדפה"ר) מבאר את מעלת הסומך גאלה לתפלה באפן שונה: "שפאשר האדם מזכיר יציאת מצרים ומתפלל מיד, מראה שפמו העבד, שקונה אותו רבו חייב לעשות מצות רבו - בן הוא מכיר הטובה והגאלה, שגאל אותו הבורא ושהוא עבדו ועובד אותו, וכיון שפכיר שהוא עבדו מפני שגאלו ועושה רצונו ומצותיו, נמצא שבעבור זה זוכה לחיי העולם הבא".

ובספר 'איש לרעהו' מבאר את החלוק בין הבאור שהזכרנו, אשר יסודו בדברי רש"י

כָּאֵמֹר, לְבֹאוּרֵי שֶׁל רַבְּנֵי יוֹנָה, וְזֹאת עַל פִּי חֲקִירַת הַקְּהֵלוֹת 'עֶקֶב' (בְּרִכּוֹת ס"ב) בְּגִדְרָה 'סְמִיכַת גְּאֻלָּה לְתַפְלָה', הָאֵם הַתְּקַנָּה לְסַמְךָ גְּאֻלָּה לְתַפְלָה, הִיא לְצַרְף הַתְּפִלָּה, שֶׁהַתְּפִלָּה תִּהְיֶה מְשַׁבַּח יוֹתֵר אִם תִּקְדָּם לָהּ בְּרַכַּת הַגְּאֻלָּה, אוֹ שֶׁהִיא לְצַרְף בְּרַכַּת הַגְּאֻלָּה, שְׂאֵם יִסְמְכוּ לָהּ בְּקִשּׁוֹת הַתְּפִלָּה, תִּהְיֶה הַזְּכָרַת הַגְּאֻלָּה מְשַׁלְּמַת וּמְשַׁבַּח יוֹתֵר. וְהִנֵּה מְדַבְּרֵי רַש"י, בְּפָרֶט עַל פִּי הַבְּאוּר דְּלַעֲיֵל - מִשְׁמַע שֶׁהַזְּכָרַת הַגְּאֻלָּה בְּאֵה לְצַרְף שְׁלֵמוֹת הַתְּפִלָּה, אוֹלָם מְדַבְּרֵי רַבְּנֵי יוֹנָה, שֶׁהַתְּפִלָּה בְּאֵה לְהִרְאוֹת שֶׁהַיְהוּדִי מִבֵּין מְהִי מֵהוּת הַגְּאֻלָּה, אֲזִי מִשְׁמַע שֶׁסְּמִיכוֹת בְּקִשּׁוֹת הַתְּפִלָּה בְּאֵה לְצַרְף שְׁלֵמוֹת הַגְּאֻלָּה].

שְׁלֹשַׁת הַשְּׁלֻבִים הַמְּבִיאִים לְעִבְדוֹת ה'

נִתֵּן לֹמֵר לְסַכּוֹם הַנוֹשֵׂא, פִּי הַהֲגָעָה לְעִבְדוֹת ה' וְלִשְׁעִבּוֹד שְׁלֵם לְרִצּוֹנוֹ - עוֹבְרַת הַרְף שְׁלֹשָׁה שְׁלֻבִים; א. אֲמוּנָה - הַיְדִיעָה שֶׁכָּל הַטְּבוֹת כִּלְּן וְכָל הַיְשׁוּעוֹת בְּאוֹת מְאֹתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּהַשְׁגָּחָה פְּרֻטִית, ב. הַכְּרַת הַטּוֹב - תַּחוּשַׁת הַלֵּב הַיּוֹצֵאת מֵאֲהָבָה לְה' הַטּוֹב וְהַמְּטִיב, ג. הוֹדָאָה, ד. הַשְּׁלֵב הַסּוּפִי - שְׁעִבּוֹד לְאֲדוֹן ה' מִכַּח טוֹבָתוֹ וְחֶסֶדוֹ.

וּשְׁלֻבִים אֵלוֹ רְמוּזִים בְּשֵׁתֵי הַדְּבָרוֹת הָרֵאוּשׁוֹנוֹת מֵעֲשֶׂר הַדְּבָרוֹת, שֶׁעֲלֵיהֶם אָמְרוּ (מִכּוֹת כד, א): "אֲנֹכִי וְלֹא יִהְיֶה" - מִפִּי הַגְּבוּרָה שְׁמַעְנוּם: "אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ" - אֲמוּנָה, "אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם" - הַכְּרַת הַטּוֹב, "לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פְּנֵי" - הוֹדָאָה, שֶׁרַק לוֹ רְאוּי לְהוֹדוֹת וְלֹא לְזוֹלָתוֹ. וְלֵאחֵר מִכֵּן בְּאוֹת כָּל שְׁאֵר הַדְּבָרוֹת הַמְּסַמְּלוֹת אֶת הַשְּׁעִבּוֹד, עֲשֵׂיתָ רִצּוֹן ה' וְקִיּוּם מִצְוֹתָיו בְּהֵאֵי עֲלֵמָא.

עוֹד יֵשׁ לְרַמֵּז זֹאת בְּתַפְלַת הַהֵלֵל (תְּהִלִּים קטז): "אֲנִי ה' כִּי אֲנִי עֲבָדְךָ, אֲנִי עֲבָדְךָ בֶּן אֲמֶתְךָ פִּתְחָתָה לְמוֹסְרֵי: לְךָ אֲזַבַּח זִבְחַת תּוֹדָה... נְדַרִי לְה' אֲשֶׁלֶם וּגְוִי". פִּתַח וְאָמַר: "אֲנִי ה' כִּי אֲנִי עֲבָדְךָ, וְכִיצַד הַגְּעֵתִי לְעִבְדוֹתֶיךָ? א. 'אֲנִי עֲבָדְךָ בֶּן אֲמֶתְךָ, מְעַלְתָּ הַאֲמוּנָה הַבְּאֵה בְּמִסְרַת

אֲבוֹת בֶּן אַחֵר בֶּן עַד יוֹצְאֵי מִצְרַיִם, ב. 'פִּתְחָתָה לְמוֹסְרֵי" - הַכְּרַת הַטּוֹב, ג. 'לְךָ אֲזַבַּח זִבְחַת תּוֹדָה' - הוֹדָאָה, ד. 'נְדַרִי לְה' אֲשֶׁלֶם - שְׁעִבּוֹד וְחוֹבָה לְבוֹרָא הַמְּטִיב עִמִּי.

וְאֵלוֹ הַשְּׁלֻבִים, נִכְלָלִים אִף בְּכַרְכַּת 'וְאֲמוּנָה כָּל זֹאת' שֶׁקְדָּם תְּפִלַּת עֲרִבְתָּ: א. 'וְאֲמוּנָה כָּל זֹאת... כִּי הוּא ה' אֱלֹהֵינוּ וְאֵין זוֹלָתוֹ' - אֲמוּנָה. ב. מִיָּד מְלָכִים... הַנִּפְרַע לָנוּ מִצְרַנּוֹ... וְיָרַם קַרְנֵנוּ עַל כָּל שׁוֹנְאָנוּ... הַמְּכָה בְּעִבְרָתוֹ' - הַכְּרַת הַטּוֹב. ג. 'רְאוּ בָנִים אֶת גְּבוּרָתוֹ שֶׁבָּחוּ וְהוֹדוּ לְשֵׁמוֹ' - הוֹדָאָה. ד. 'וּמְלָכוֹתוֹ בְּרִצּוֹן קִבְלוּ עֲלֵיהֶם' - שְׁעִבּוֹד. וְכִמוֹ כֵּן עַל זֶה הַדְּרָף בְּכַרְכַּת 'עֲזַרְתָּ אֲבוֹתֵינוּ' שֶׁקְדָּם שְׁחִרְיִת: א. 'אֲמַת שְׂאֵתָה הוּא אֲדוֹן לְעַמְךָ... אֲמַת אֵתָה הוּא רֵאשׁוֹן' - אֲמוּנָה, ב. 'מִמִּצְרַיִם גְּאֻלְתָּנוּ מִבֵּית עֲבָדִים פְּדִיתָנוּ' - הַכְּרַת הַטּוֹב, ג. 'עַל זֹאת שֶׁבָּחוּ אֱהוֹבִים וְרוֹמְמוּ לְאֵ-ל' - הוֹדָאָה, ד. 'יַחַד כָּלֶם הוֹדוּ וְהִמְלִיכוּ וְאָמְרוּ: ה. יִמְלוֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד' - שְׁעִבּוֹד.

וּמִשְׁתַּלְּבִים הַדְּבָרִים עִם אֲשֶׁר אָמְרָנוּ לַעֲיֵל, פִּי יִסוֹד וְשֵׁרֶשׁ מְעַלְתָּ הַסּוּמְךָ גְּאֻלָּה לְתַפְלָה, טְמוּן בְּהַרְגָּשַׁת 'עֲבָדָא קַמִּיה מְרִיחָ, עֲמָה הַיְהוּדִי עוֹמֵד לְפָנָי מְלָכוּ שֶׁל עוֹלָם. עַל כֵּן תִּקְנֵנוּ לָנוּ חֲכָמֵינוּ זְכוּרֵנוֹם לְבְרָכָה בְּנִסַּח בְּרַכַּת הַגְּאֻלָּה - לְעֵלוֹת בְּסֵלֶם הַשְּׁלֻבִים, אֲשֶׁר הֵם הַמְּבִיאִים לְהַרְגָּשַׁת עִבְדוֹת שְׁלֵמָה, וְהַכֵּל כְּדֵי לִתֵּן לְתַפְלָה וְלִבְקָשַׁת צְרְכֵינוּ שֶׁל אָדָם אֶת הַמְּמַד הָרְאוּי וְהַנְּכוּן, מְמַד שֶׁל עִבְדוֹת וְאִפְסִיוֹת מוֹל גְּדֻלַּת הַבוֹרָא וְיִכוּלוֹתָיו.

"לֹא אֲמוֹת... וְאִסְפַּר מַעֲשֵׂי יְה"

בְּחֻדֵשׁ תַּמּוּז תש"ה, הִגִּיעַ הַרֵב רַבִּי שְׁלֵמָה רִיבִינְבֵּרֵג שְׁלִיט"א בְּאֵנִיָּה לְחִיפָה - לְאַחַר שֶׁשָּׁהָה בְּאֶחָד מִמַּחֲנוֹת הַהַשְׁמָדָה - הוּא הֵעֵבֵר לְקַבּוּץ חֲפֵץ חַיִּים, אִף עַז הָיָה חֲפָצוֹ לְלַמֵּד בְּיִשִּׁיבָה.

מִסְפָּר בְּעַל הַמַּעֲשֵׂה: פְּנִיתִי לְמִזְכִּירוֹת הַקְּבוּץ וּבְקִשְׁתִּי לְלַמֵּד בְּיִשִּׁיבָה, וְאֵכֵן קִבְּלַתִּי אֲשׁוּר לְכַף, מְסַרְוֹ לִי שְׁמוֹת שְׁתֵּי יִשִּׁבוֹת:

פּוֹנִיבּוֹ וְקוֹל תּוֹרָה. נִסְעֵתִי לְבִנְי בֶרֶק, נִכְנָסֵתִי לְבִנְיִן יְשִׁיבַת פּוֹנִיבּוֹ, שָׁם פָּגַשְׁתִּי בָּרַב פֶּהֱנֵמַן זַצ"ל, וְסִפַּרְתִּי לוֹ שְׁבָרְצוֹנִי לְלַמַּד בִּישִׁיבָה.

קָבַל עִם וְעוֹלָם אֶת גַּס הַצְּלָתְךָ, לְמַעַן חַיִּיךָ! הָאֱמוּנָה בּוֹ יִתְבָּרֵךְ. זְכֹר זֹאת כָּל יְמֵי חַיִּיךָ!"

פְּתָק שֶׁל 'הַכֶּרֶת הַטוֹב'

הַמַּעֲשֵׂה שֶׁלְפָנֵינוּ אַרְע לְפָנֵי עֲשָׂרוֹת שָׁנִים: יוֹם אֶחָד הוֹפִיעַ בְּחוֹר צְעִיר מִמְדִּינַת שׁוֹיִץ, בְּבֵיתוֹ שֶׁל רֹאשׁ יְשִׁיבַת פּוֹנִיבּוֹ הַגָּאוֹן רַבִּי יוֹסֵף שְׁלֵמָה פֶּהֱנֵמַן זַצ"ל, וּמִבְקֵשׁ לְהַפְנִס לִישִׁיבָה כְּתַלְמִיד מִן הַמַּנְיָן... הֵרַב מִפּוֹנִיבּוֹ תָהָה עַל קְנָקְנוֹ, וּמִצָּאוּ שְׂאִינוּ מִתְּאִים... רָמְתוּ הַתּוֹרְנִית יְרוּדָה, וְהוּא לֹא רִבִּין אֶת הַשְּׂעוּרִים, הֵרַב חִבְקוֹ בְּחִיבּוֹת, כְּפִי שֶׁהָיָה מַחְבֵּק כָּל יְהוּדִי, אֶף הוֹדִיעַ לוֹ כִּי אֵין זֶה מְקוּמוֹ.

מָה עָשָׂה הַבְּחוֹר? שֶׁלֶף פְּתָק קָטָן מֵאֲמַתְחָתוֹ, וְהִנִּיחוֹ לְפָנֵי הֵרַב מִפּוֹנִיבּוֹ. כְּשֶׁהֲצִיץ הֵרַב בְּפְתָקוֹ, הַחֲוִירוֹ פָּנָיו... הוּא מֵהָר לְרַעֲיָתוֹ הֵרַבְנִית, וְצוּהָ עָלֶיהָ לְסַדֵּר לְבְּחוֹר הַזֶּה חֵדֵר בְּפָנֵימִיָה, וּמְקוֹם בְּשִׁלְחַן חֵדֵר הָאֶכָּל. הוּא, כְּנִרְאָה, גַּם הִרְאָה לָהּ אֶת הַפְּתָק.

לְאַחַר מִכֵּן מֵהָר הֵרַב לְכוּלֵּל הָאֲבָרְכִים, בְּחֵר מִשָּׁם שְׁנֵי אֲבָרְכִים מְצִינִים, אֶחָד שֶׁיִּלְמַד עִם הַבְּחוֹר לְפָנֵי הַצְּהָרִים, וְהָאַחֵר - שֶׁיִּלְמַד עִמוֹ אַחַר הַצְּהָרִים. וְכַמוֹכֵן בְּשֵׁר לְבְּחוֹר בְּשִׁמְחָה כִּי הִתְקַבַּל לִישִׁיבָה.

מָה הָיָה כְּתוּב בְּפְתָקוֹ? וּבְכֵן, נָשׁוּב חֲמֵשׁ עֲשָׂרָה שָׁנָה אַחֲרֵינִית, הֵרַב מִפּוֹנִיבּוֹ הָיָה זְקוּק לְטוֹס יוֹם אֶחָד בְּדַחִיפּוֹת לְשׁוֹיִץ, הוּא הִגִּיעַ לְשָׁם עִם הֵרַבְנִית בְּאֲמָצַע הַלַּיְלָה, נִכְנַס לְבֵית מְלוֹן יְהוּדִי, אֶף הִפְקִיד הוֹדִיעַ לוֹ כִּי הַתְּפוּסָה מְלֵאָה בְּכָל הַחֲדָרִים, כָּל שְׁנֵי שָׂאֵר לָהֶם הוּא לְלוֹן בְּפִרוּזְדוֹר, וְזֶה כְּמוֹכֵן, בְּלִתִּי אֶפְשָׁרִי.

נָסָה בְּעַל בֵּית הַמְלוֹן לְמַצֵּא בְּכָל זֹאת מְקוֹם כָּל שֶׁהוּא. הוּא עָבַר עַל הַרְשִׁימָה וּמִצָּא שִׁישְׁנָה מִשְׁפָּחָה שֶׁתְּפֹסָה שְׁנֵי חֲדָרִים, אֶחָד לְהוֹרִים וְחֵדֵר שְׁנֵי לְיֵלָד... הִתְקַשֵּׁר הַבּוֹס לְאוֹתוֹ חֵדֵר וְסִפֵּר לָהֶם עַל הַבְּעִיָה שְׁנוֹצְרָה, כִּי הֵרַב מִפּוֹנִיבּוֹ וְרַעֲיָתוֹ נִמְצָאִים כְּאֵן עֲתָה לְלֹא חֵדֵר, הָאֵם יִסְפִּימוּ לְצַרְף אֶת יְלָדָם לְחֵדֵר שֶׁלָּהֶם,

הֵרַב הִתְעַנֵּן מֵאֵין בְּאֵתִי, אֲמַרְתִּי לוֹ שְׁנִצּוֹל אֲנִי מִמְחַנָּה הַשְּׂמֻדָּה. הוּא יָצָא מִגְדְּרוֹ מֵרַב הַתְּפַעְלוֹת: "אֲתָה הֵייתָ בְּמַחְנָה? הֵיכֵן לְמַדְתָּ לְפָנֵי הַמְּלַחְמָה?" אֲמַרְתִּי: "בִּישִׁיבַת וַיִּיָּצֵן לִיד בּוֹדֵפֶשֶׁט", שְׁאֵלְנִי שׁוֹב הֵרַב: "אֲתָה זוֹכֵר מִשֶּׁהוּ מִמָּה שֶׁלְּמַדְתָּ?" אֲמַרְתִּי: "שֶׁהֵרַב יִשְׁאֵל אוֹתִי וְנִרְאָה..." מִשְׁשָׁמַע הֵרַב שֶׁלְּמַדְתִּי בִּישִׁיבָה מִסַּכַּת חֲלִין, הוֹסִיף וְשָׁאֵל: "אֲתָה יָכוֹל לֹאמַר לִי פְּלוּגְתָא בֵּין רַש"י לְתוֹסְפוֹת בְּמִסְכְּתָא זוּ?", לֹא הִתְבַּלְבַּלְתִּי וְאֲמַרְתִּי לוֹ פְּלוּגְתָא כְּזוֹ מִדְּרַף מ"ו ע"ב. מִשְׁסִימְתִי חִבְקָנִי הֵרַב מִפּוֹנִיבּוֹ זַצ"ל וְהִטְבִּיעַ נְשִׁיקָה עַל מִצְחִי, לְאַחַר מִכֵּן נִטְלַנִי בְּזִרוּעוֹ וְאָמַר: "בֹּא עִמִּי", הוּא הוֹכִיל אוֹתִי בְּרַחֲבוֹת בְּנֵי בֶרֶק הַיָּשָׁר לְבֵיתוֹ שֶׁל מְרַן הַחֲזוֹן אִישׁ.

הֵרַב פֶּהֱנֵמַן פָּתַח אֶת הַדְּלֵת, וְזָעַק בְּהִתְרַגְּשׁוֹת: "הֵרַב! פָּגַשְׁתִּי יְלָד מִמְחַנָּה רְכוּז, וְשָׁאֵלְתִיו אִם יוֹדֵעַ מַחְלָקַת בֵּין רַש"י לְתוֹסְפוֹת, וְיָדַע הֵיטֵב", הִמְשִׁיף הֵרַב לְמִלְמַל כְּהוֹזָה בְּהִקְיָן "אִיזוֹ גְּדֻלוֹת בַּתּוֹרָה...". וְהוֹסִיף: "אִם מַחְנָה רְכוּז לֹא הִצְלִיחַ לְהַשְׁכִּיחַ מִיְהוּדִי אֶת לְמוּד הַתּוֹרָה, בְּוֹדָאֵי שְׁזָכַר הַתּוֹרָה לֹא יִשְׁכַּח לְנִצַּח!"

לְאַחַר מִכֵּן, כְּשֶׁהֵרַב מִפּוֹנִיבּוֹ נִרְגַע, הוֹרָה לִי לְהִשָּׂאֵר וְלִשְׁוֹחַח עִם מְרַן הַחֲזוֹן אִישׁ. הַגָּאוֹן הִתְעַנֵּן אַרְכּוֹת עַל הַחַיִּים בְּמַחְנָה, וְנִאֲנַח עֲמָקוֹת כְּשֶׁסִּפַּרְתִּי לוֹ מִמּוֹרָאוֹת הַשׁוֹאָה וְעַל סֵאת הַיְסוּרִים שֶׁעָבְרוּ עָלַי. כְּשֶׁעֲתִים הֵייתִי אָצֵלוֹ, וּבְסִיּוּמָם אָמַר: "זֶה בֵּיתְךָ, וְהוּא פְּתוּחַ לְפָנֶיךָ, אֶף בְּקִשָּׁה לִי מִמֶּךָ: עֲלֶיךָ לְפָרְסֵם, מִתּוֹךְ הַכֶּרֶת הַטוֹב וְהוֹדְיָה, אֶת כָּל מֵה שֶׁקָּרָה לָךְ כְּדִי לְחַזֵּק אֶת הָאֱמוּנָה בְּבוֹרָא יִתְבָּרֵךְ."

כְּשֶׁלּוּה אוֹתִי אֶל הַדְּלֵת, אָמַר לִי הַחֲזוֹן אִישׁ: "כְּתִיב: 'לֹא אָמוֹת כִּי אֲחִיָּה וְאִסְפָּר מִעֲשֵׂי יְהוָה, כִּי פְרוּשׁוֹ 'כַּאֲשֶׁר', הֵינִנו שֶׁה' לֹא נִתְנַף לְמוֹת, כְּדִי שֶׁכַּאֲשֶׁר תִּנְצַל - תִּסְפָּר

ולפנות את החדר השני לרב מפוניבוז. והם אכן הסכימו.

למחרת בבקר פנה הרב מפוניבוז למשפחה שפנתה לו את החדר, והודה לה על החסד הגדול שעשו עמו. הוא שאל אם חסר להם משהו. אמר אבי המשפחה שברוך ה' יש להם הכל, לא חסר להם מאומה... אלא שאז התפרצה האמא, הצביעה על הילד ואמרה: "בעזרת ה', הילד הזה יגדל, וירצה להכנס ללמד בישיבה קדושה, האם תקבל אותו לישיבת פוניבוז?" "אין בעיה, למה לא?" השיב הרב. אך האמא בחכמה לא הסתפקה בזאת. היא הגישה לרב ניר ועט ובקשה ממנו לאשר את ההבטחה בחתימת ידו. כעבור חמש עשרה שנה, הגש הפתק כשטר-חוב של הכרת הטוב - לפרעון. ואכן, מהר ראש הישיבה להשיב טובה ולגמל חסד לנער על טובת משפחתו.

'ערב הפסח ששנה את חיי...'

ובספר 'איש לרעהו' מובא מעשה בן-זמננו, הממחיש היטב כיצד ראוי לשלב בכל מהלך החיים - את תחושות ההודאה לבורא ותברך, על הטוב והחסד שגומל עמנו בכל עת ובכל שעה.

ספור זה, ספר אברך חשוב מירושלים: באחד הימים העמוסים של ערב פסח תשס"ח, הייתי אמור לקבל מכשיר חשמלי מסים שהנחתי בתקון, מאחת החניות הממקמות ברחוב יחזקאל. הגעתי למקום, אך בעל החנות בקשני לחזור בעוד כשעה. רק אז יהיה המכשיר מתקן.

כעבור שעה ורבע חזרתי, ועיני הבחינו באברך צעיר, שעמד שם עם עגלת ילדים. נזכרתי שגם לפני שעה ורבע ראיתי אותו עומד שם. הדבר נראה לי קצת מוזר משום שגם אז עמד כן, כמעט באותה תנוחה.

לא הרבתי בהסוסים, נגשתי אליו ושאלתי אותו שמא הוא זקוק לעזרה. הסברתי לו

ששמתי לב שהוא נצב באותו מקום ובאותה תנוחה כבר שעה ארוכה, וכי יצר הסקרנות שבי לא מאפשר לי לעבר על כף לסדר היום. כתגובה לשאלתי חזף האברך כבישנות מה, והחל לספר ספור מדהים:

"נולדתי וגדלתי אי שם במרכז הארץ, בבית חלוני למהדרין, וכך עברו עלי ילדותי ובחורתי, הרחק הרחק מאור היהדות. לפני שלש שנים, הייתי צריך לסדר איזה ענין בירושלים, ונדדמן לי לנסע באוטובוס, שמסלולו עבר ברחוב יחזקאל, היה זה מספר ימים קדם חג הפסח, האוטובוס התנהל בעצלתיים, כשהגענו להצטלבות יחזקאל-אבינעם ילין, האוטובוס עצר עקב התקהלות רבה ברחוב. מישהו מירפתי האוטובוס רטן 'שוב החרדים עושים הפגנות'... אולם הנהג החלוני הרגיע, וידע לספר שכאן מתנהלת חלקת מזון לפסח למשפחות ברוכות ילדים, "אני מכיר את זה משנים קודמות, במשך שלשה ימים מגיעים לכאן משאיות ענקיות, שפורקות טונות של סחורה לחלקה חנם... הם יודעים לעזר אחד לשני, לא כמו אצלנו"... הפטיר הנהג.

נדהמתי למשמע אומי, מעולם לא ראיתי פנה דבר. עיני נצמדו לשמשת האוטובוס, אך לא הייתי מסוגל 'לבלע' את כל המראה הגדול בבת אחת. האוטובוס המשיך במורד רחוב יחזקאל.

מה שנגלה לעיני ברחוב יחזקאל הסעיר את רוחי, לא נתן לי מנוח. חזרתי למחרת לרחוב שנית, והייתי מרתק למראה החלוקה המסרתית, חלקת המזון מתנהלת ללא קולות או מריבות, אלא בסדר נפלא ומופתי, ובכבוד הדדי. במהלך החדשים הבאים התחלתי להתעניין ביהדות ונכנסתי ללמד בישיבה, ומכאן ועד לשמירה מלאה של תורה ומצוות - הדרך הייתה קצרה. וזכיתי בהמשך הדרך אף להקים בית כשר ונאמן בישראל.

התגורר, היו עטופים ביריעות בד, כדי להסתיר את מבנה החמר המכער. לא הסס הצדיק וצוה על החיטים להוריד את כל הבד ולתפר ממנו בגדים לרוחת העניים, ואף על פי שעקב כך עתיד להסב ב'ליל הסדר' בבית שקירותיו חשופים, מראה שלא היה נעים לעין כלל וכלל.

עוד מספר, שפעם אחת הצרף לצאת מן העיר קדם הפסח, על פן מנה את משמשו רבי מסעוד מלול לאסף צדקה מעשירי העיר. אסף המשמש סך עצום של ארבעים וחמשה אלף פראנק. כאשר הגיע הצדיק לעיר וראה פן, הכפיל מכספו את הסכום, והוסיף עוד ארבעים וחמשה אלף פראנק כנגד הסכום שנאסף. ואמר באותה הזדמנות: נאמר בפסוק (תהלים קיב, ג): "הון ועשר בביתו וצדקתו עמדת לעד", מה פרוש הדבר? נתבונן נא ונבחין שכל שהיקר מאמיר, כך אדם מוציא כספים רבים יותר על דברי העולם הזה, הפל כדי שלא יאלץ לרדת ברמת חייו, וזהו הון ועשר בביתו - על חמריית מרבה הוא בכספים, אולם "וצדקתו עמדת לעד", ביחס למצות הצדקה - אף פעם אינו נותן יותר ממה שרגיל לתת, הצדקה שנותן 'עומדת' במקומה כמות שהיא כבר שנים רבות, על אף שצרכי עמך הולכים ורבים משנה לשנה...

הנותן צדקה - הרי הוא מרבה שלום בין ישראל לאביהם שבשמים, וכדאיתא במדרש (ויקרא פל"ד): "העני הזה יושב ומתרעם, מה אני מפלוני? הוא ישן על מטתו, ואני ישן כאן, פלוני ישן בביתו, ואני כאן, ועמדת אתה ונתת לו - חייך שאני מעלה עליך כאלו עשית שלום בינו לביני". ובזכות זה - האדם זוכה לשלום בתוך ביתו ולשלום באהלו.

ואף זאת היה נוהג 'בבא סאלי' הקדוש לומר, בברכת 'שים שלום' אנו אומרים: "בספר חיים, ברכה ושלום...". וכל הברכות הללו - באות על האדם בזכות הצדקה. "חיים" - צדקה תציל ממנות, "ברכה" -

לפני שנתים שאלתי את הרב שלי האם אני חייב לברך פאן ברוך שעשה לי נס במקום הזה, כי הלא פאן נפקחו עיני ונגלה לפני עולם של אור ואשר. הרב השיב שאיני חייב ברכה, אף אני יכול להודות להקדוש ברוך הוא על כך באמירת מזמורי תהלים במקום.

"ויבכין" - סיים האברך - "כפי שאתה רואה, אני עומד פאן כבר שעה ארבה ואומר 'תהלים' ומודה לה' על הנס שעשה לי במקום הזה". התרגשתי מאד למשמע ספורו של האברך. חשכתי שבזה תם ספורו המפלא. אף פאן נכונה לי הפתעה, האברך הצדיק אמר לי דבר נוסף שרגש אותי עד לדמעות: "אתה רואה את התינוק שלי בעגלה? איך אתה חושב שקוראים לו? קראתי לו 'פסח', כדי להודות לה' ולזכר תמיד את החסד הגדול שעשה עמי"...

לסיום הדברים, נעסק בקצירת האמיר במצוה חשובה, שהיא אחת המצוות הראשונות המבשרות את בא החג הקדוש - מצות 'קמחא דפסחא', נתינת מעות לעניים לצורך קניית מצות ושאר הדברים הנצרכים לחג. ויש למצוה זו שיכות עם הדברים שהזכרנו לעיל, הואיל שהורו רבותינו כי מכלל מדת 'הכרת הטוב' לבוּרָא - היא לשמח את בניו העניים, שבזה האדם כאלו מסייע לקדוש ברוך הוא, ככִּיכּוּל, כמאמר הפסוק (משלי יט, יז): "מלנה ה' חונן דל".

מספר על רבנו ישראל אביחצירא וצ"ל, סדנא 'בבא סאלי', שפבר מפרשת החדש, היה תורם סכומים אגדיים למעות חטין, והיה נוהג לתפר לעניים חליפות חדשות לכבוד החג, על חשבוננו הפרטי. שנה אחת היה מחסור בבדים, והצדיק 'חפש בגרות' בד כדי לקים את מנהגו לתפר חליפות לעניים, ולא מצא. הרים הצדיק את מבטו, והנה הוא מבחין שהקירות והתקרה של בית החמר שבו

ללילה הנורא והנשגב, ולספר ביציאת מצרים
ובנפלאות ה' ותברך, כאשר אנו מסבים על
שלחן אחד עם כל דכפין וכל דצריך, מתוך
תחושה אמתית ושלמה של אמונה, הכרת
הטוב, הודאה, ומפח בן - שעבוד מחלט
לבורא עולם, כמאמר הפסוק (ויקרא כה, מב)
"כי עבדי הם אשר הוצאתי אתם מארץ
מצרים", ונזכה לגאולה השלמה, אמן ואמן.

והריקתי לכם ברכה עד בלי די הנאמר
בפרשת מעשר. "שלום" - דברי התנא באבות
(ב, ו) מרבה צדקה - מרבה שלום, שנאמר
(ישעיה לב) 'והיה מעשה הצדקה שלום'.

הכרת הטוב - היא היסוד שעליו בנוי כל
ליל הסדר הקדוש, יהי רצון שנוזכה להגיע

בשורה טובה לאנשי התורה ולומדיה

בסיעתא דשמיא יצא לאור עולם סדרת הספרים

"אשיחה בהקיד"

על פרשיות השבוע באגדה

מתוך סדרת הספרים אשיחה בהקיד באגדה ובהלכה

מהרב אורן נזרית שליט"א

הספרים מעוטרים בהסכמת גדולי הדור שליט"א
מלאים בהלכות בקניני תורה ובדרכים לעבודת ה' יתברך
משולבים בסיפורים על גדולי ישראל ודרך עבודתם

וכעת מבקשים לזכות את הציבור הקדוש
לסייע ולהיות שותף

להשלים את סדרת הספרים בהלכה לזיכוי הרבים

וזכות לימוד התורה וזיכוי הרבים תגן בעדכם

ניתן להקדיש פרשיות

לברכה והצלחה ולעילוי נשמת וכיו"ב

052-7627127 אשדוד .ש.י.א

לקבלת גיליונות אלו חינם
יש לשלוח בקשה למייל:

toraoren@gmail.com

בשורה טובה לאוהבי התורה ולומדיה

לה"ד בינ"ד עמ"י עש"ד

בסיעתא דשמיא בקרוב רוצים להדפיס
את סדרת הספרים החדשה

"אשיחה בחוקיך בהלכה"

חמשה כרכים

לסדר פרשיות השבוע

מהרב אורן נזרית שליט"א

נדבך נוסף חשוב מאוד לסדרות הספרים
"שיחות חיזוק", "אשיחה בחוקיך" ועוד מהמחבר

וכעת מבקשים לזכות
את הציבור הקדוש
לסייע ולהיות שותף
בהדפסת סדרת הספרים
"אשיחה בחוקיך בהלכה"
ניתן לזכות בהוצאת הסדרה
או בפרשיות
ולהקדישן לברכה הצלחה
ולעילוי נשמת וכיו"ב

הספרים מעוטרים
בהסכמת גהולי ההוד שליט"א
והתקבלו בס"ד באהבה רבה
בהיכלי התורה

לפרטים ניתן ליצור קשר בטל: 0506491414, 0509013000